

Bağlantısal Eylemin Mantığı: Sayısal Medya ve Çekişmecî Siyasetin Kişiselleştirilmesi¹

W. Lance Bennett

Alexandra Segerberg

Çeviri: Burak Özçetin²

Dünya ekonomisi krizdeyken dünyanın lider 20 ekonomisi 2008 yılında finansal kurtarma politikalarını koordine etmek amacıyla 2008 sonbaharından başlayarak bir dizi toplantı düzenledi. Washington, Londra, St. Andrews, Pittsburgh, Toronto, ya da Seul... G20 liderleri tüm buluşma yerlerinde protestocular tarafından karşılandılar. Londra'daki toplantının farklı günlerinde, anti-kapitalist ve çevreci örgütler ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen eylemler düzenlendi. Bu gösterilerin en büyüklerinden biri, –aralarında Oxfam, Friends of the Earth, Save the Children ve World Vision gibi kuruluşların da olduğu– önde gelen sivil toplum kuruluşlarınca desteklendi. Bu gevşek koalisyon *Put People First* (PPF-İnsanlara Önem Ver) başlıklı bir kampanyanın doğmasına vesile oldu. Kampanya, finansal krize çözüm olarak önerilen “malum” çözümlerin toplumsal ve çevresel zararlarına karşı bir kamusal seferberlik çağrısında bulundu. Kampanya web sayfasında şu basit bildiri yayındaydı:

Bankaların çöküşünden önce de dünya, fakirlik, eşitsizlik ve iklim kaosu tehlikesinden muzdaripti. Dünya hem finansal hem de çevresel anlamda gitgide artan borçlanma ile dönen bir ekonomi

1 “The Logic of Connective Action: Digital Media and The Personalization of Contentious Politics” *Information, Communication & Society* dergisinde (2012, 15:5, ss.739-768.) yayınlanmıştır. DOI:10.1080/1369118X.2012.670661. Yazarların ve yayınevının izniyle çevrilmiştir.

2 Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde öğretim üyesidir.

yaratılan bir finansal modeli uyguladı. Geleceğimiz zenginliğin adil bölüşümü, herkes için saygın iş ve düşük karbon salımına dayalı bir ekonomi yaratmaya bağlı. (Put People First, 2009)

PPF kampanyasının en önemli parçası 35.000 kişinin G20 toplantısından birkaç gün önce kampanyanın basit temasını dillendirmek ve kararlılıklarını sergilemek amacıyla Londra sokaklarında düzenledikleri yürüyüş oldu.

Londra'daki PPF protestoları, kişisel ifadeye vurgu yapan büyük ve çeşitli eylem biçimlerini bir araya getirmişti; aynı zamanda Tilly'nin (2004, 2006) toplumsal hareketleri açıklarken kullandığı WUNC/DBSB (*worthiness, unity, number; commitment / değer, birlik, sayı, bağlılık*) terimi ile uyuşmaktaydı: önde gelen 160 sivil toplum kuruluşu ve bu kuruluşların taleplerinin önde gelen çeşitli yetkililer tarafından tanınması ile tasdik edilen *değer*; olayların düzenliğinde ifadesini bulan *birlik*; PPF'yi bir dizi Londra G20 protestosu arasında en büyüğü yapan ve dünyanın farklı bölgelerindeki G20 protestoları arasında da en büyük gösterinin yapılmasını sağlayan katılımcıların *sayısı*; 20 farklı ülkeden gelen delegelerin yörenin yurttaşlarına katılarak günün çoğunu Hyde Park'taki konuşmacıları dinlemesinde ya da kilise tabanlı hayırsever örgütler tarafından düzenlenen dini hizmetlere katılmasında ifadesini bulan *bağlılık*.¹ Olayların medyadaki oldukça hacimli ve genellikle de olumlu temsili tüm bu özellikleri yansıtmaktaydı. Devlet başkanlarının göstericilere verdikleri yanıtlar da olayın değerini ortaya koyar nitelikteydi (Bennett ve Segerberg, 2011).²

G20'nin, Birleşik Devletler ve Büyük Britanya'dan Yunanistan, İtalya ve İspanya ekonomilerine çok dalgaları gönderebilecek ve iklim değişikliği ile ilgili alınacak kararlı tedbirleri de rafa kaldıran borç azaltma ve kemer sıkma politikalarının merkezde yer alacağı bir faaliyet raporunu 2010 yılında yayımlamasıyla protestolar devam etti. Halkın öfkesi Madison'dan Madrid'e değin yayıldı. İnsanlar siyasi görüşlerine bakmaksızın hükümetlerini protesto ettiler. Onlara göre, halka hesap verme yükümlüğünden ve hatta kimilerine göre de devlet kontrolünden azade tüzel ve finansal iktidar çevreleri tarafından yönetilen hükümetler, neoliberal sistemin ekonomik buyruklarına hiçbir alternatif sunmamaktaydılar.

Bu projelerin bazılarında geleneksel örgütlenmelerin azlığı şaşırtıcıydı. Örneğin İspanya'da '*los indignados*' (Öfkeliler) hareketi, 2011 yılında 15M (15 Mayıs) adı altında 60 şehirde kitlesel gösteriler düzenledi. Bu hareketin en önde gelen özelliklerinden biri, siyasi parti, sendikalar ve diğer güçlü siyasal örgütleri dışarıda tutmadaki başarısıydı: bırakın protestolara dâhil edilmeyi, bu unsurlar hali hazırda yaşanan siyasal sorunların bir parçası olarak hedefledi. Elbette ki 15M hareketini destekleyenler arasında sivil toplum örgütleri de vardı; fakat hareketin kişiselleştirilmiş kimliğine duydukları saygının bir dışavurumu olarak genelde arka planda kaldılar. Protestolar, finansal ve siyasal kriz nedeniyle yaşamları altüst olan milyonlarca sıradan insanın yüzleri ve seslerini sokaklara taşıyordu. En görünür yapı, *Democracia real YA!*³ medya merkezi etrafında toplanmış çok katmanlı sayısal ve kişilerarası iletişim ağlarından oluşmaktaydı. Bu satırların yazıldığı zamanda bu ağın, İspanyadaki 80 şehirde yerel bağlantı noktaları ve birkaç uluslararası dayanışma ağıyla bağlantısı vardı. *Democracia real YA!* bir yandan bir web sayfası görünümündeydi, ama aynı zamanda çokça kalabalık ve etkili bir örgüttü. Öf-

kelilerin çekirdek organizasyonunun bu ikisinden ve dahasından oluştuğunu, böylelikle de sayısal olarak dolayımlanmış örgütlerin melez doğasını yansıttığını düşünmek son derece mantıklıdır (Chadwick 2011).

Görünürdeki bu enformel örgütleniş düşünüldüğünde 15M hareketi ayakta kalarak ve hatta zamanla güçlenerek pek çok gözlemciyi şaşırttı. Bunu yaparken 15M yüz yüze örgütlenme, şehir merkezlerinde kamp kurma ve ülke boyunca yürüyüşler düzenleme gibi çevrimiçi ve çevrimdışı eylemlerin karışımını yöntem olarak benimsedi. Hareket boyunca katılımcılar lidersizlikle tanımlanan bir kolektif kimlik geliştirdiler ve sendikalar, partiler ve daha radikal hareketlerin kenara çekilmesi gerektiği mesajını verdiler. İspanyolı araştırmacılar tarafından 15M protestocularına yapılan bir anket, 15M hareketinde bireyler ve örgütler arasındaki ilişkinin, aralarında genel grev, bölgesel protesto ve kürtaj karşıtı protestoların da bulunduğu daha geleneksel protesto hareketlerindeki 3 ana başlıkta farklılaştığını gösterir: (1) geleneksel protestolarda katılımcıların büyük çoğunluğu, protestolarda rol alan ve belirli bir tuğla ve harç kuruluşların varlığından haberdarken; *öfkeli* sadece yüzde 38'i bu tür kuruluşlardan haberdardı; (2) 15M katılımcılarının bahsettiği kuruluşların sadece yüzde 13'ü herhangi bir üyelik önerirken, geleneksel gösterilerde katılımcıların büyük çoğunluğu üyelik bazlı kuruluşların gösterilerdeki öneminden bahsetmektedir; (3) geleneksel protestolarda rol oynayan kuruluşların (partiler ya da sendikalar gibi) ortalama yaş aralığı 10 ile 40 arasında değişirken, 15M hareketinde yer alan örgütlerin ortalaması 3'ten azdır (Anduiza et. al. 2011). Bu örgütsel farklılıklara rağmen, ya da belki de bunların sayesinde, 15M protestoları 40 milyon nüfuslu bir ülke için çarpıcı bir sayı olan 6 ila 8 milyon kişi arasında katılımcı ile düzenlendi (rtve 2011).

PPF'de olduğu gibi, *Öfkeli* dış dünya ile etkileyici bir şekilde iletişim kurmuştur. Protestocular sosyal ağlarda görsel ve mesajlarını viral olarak yaymış; ve anonim Twitter akışları ve Youtube videolar ana akım basının yerini almıştır. Eylemler İspanya'da ve dünyanın diğer ülkelerinde her gün basında yer bulmuş ve protestocuların kişisel mesajları yerel ve ulusal haberlerde olumlu bir şekilde sunulmuştur. Bu, geleneksel kurumlardan sokaklara taşan protestoların medyada zar zor olumlu bir şekilde sunulmasından farklı bir duruma karşılık gelmektedir (Gitlin 1980).⁴ İstihdam ve ekonomi ile ilgili kaygılara ek olarak verilen açık mesaj şuydu: demokratik sistem o kadar yozlaşmıştır ki, tüm partiler ve liderler bankaların ve uluslararası finansal güçlerin etkisi altındadır. Bilindik sivil toplum kuruluşlarıyla yakınlaşmamasına, lidersizliğe ve geleneksel örgütlenmeden yoksun olmasına karşın *Öfkeli*, PPF'ye benzer şekilde, yüksek düzey bir WUNC/DBSB sergiledi.

Gitgide daha fazla rastlanılan bu sayısal eylem ağlarını tanımlayan iki temel örgütsel örüntü vardır. PPF gibi protestolar perde arkasında kurumsallaşmış savunucu kuruluş ağları tarafından koordine edilmektedir. Bu ağlar, eylemleri belirli örgütlere, üyelere ya da geleneksel kolektif eylem çerçevelerine yamamaktan kaçınırlar. Daha ziyade interaktif sayısal medyayı ve kişiselleştirmesi kolay eylem temalarını kullanarak daha fazla kamusal katılımı hedeflerler. Genellikle de yurttaşların eylem haberlerini kişisel ağlarda yaymasına yardımcı olabilmek için sosyal teknolojilere başvururlar. *Öfkeli* hareketi ya da Birleşik Devletler'deki *Occupy* hareketlerinde ifadesini bulan ikinci örüntüde ise tekno-

loji platformları ve uygulamalar (application) kurumsallaşmış siyasal kuruluşların yerini alır. Bu ağ biçiminde siyasal talepler ve şikayetler, sosyal ağ platformları, elektronik posta grupları ve çevrimiçi koordinasyon platformlarını kat eden kişiselleştirilmiş alanlarda paylaşılmaktadır. Örneğin ABD’deki *occupy* hareketleri içerisinde 2011 yılında çıkan ‘biz yüzde doksan dokuz’ adlı eylem Tumblr, Twitter ve Facebook gibi sosyal ağlarda paylaşılan kişisel mesaj ve hikayelerle hızlı bir şekilde tüm dünyayı dolaştı.

Ortak pankartlar ve kolektif kimlik çerçeveleri altında başı çeken, üyeliğe dayalı tanımlanabilir örgütlerle karşılaştırıldığında, bu daha kişiselleştirilmiş, sayısal olarak dolayımlanmış kolektif eylem teşekkülleri, çoğunlukla daha büyük olmuş; daha hızla büyümüş; ve dinamik siyasal hedefleri takip etmede ve farklı konular arasında köprü olmada daha esnek olabilmıştır. İster PPF’ye, Arap Baharı ve *Indignados*’a, isterse *occupy* hareketine bakalım gördüğümüz şey siyasal mesajların Facebook ya da Twitter gibi yaygın sayısal teknolojiler vasıtasıyla başarılı bir şekilde kamuya paylaşılmasıdır. Bu medya içerikleri, sıklıkla geleneksel gazetecilik kuruluşları tarafından haber kaynağı muamelesi görmekteydi.⁵ Ayrıca, bu sayısal olarak dolayımlanmış eylem ağları daha geleneksel emsalleri ile karşılaştırıldığında daha yüksek WUNC/DBSB sergilemekteydi. Bu gözlem, iki tür örgütlülük arasında yapılan karşılaştırmalara dayanmaktadır: bir yanda örgütlü hareketler tarafından organize edilen daha geleneksel anti-kapitalist kolektif eylemler vardır; diğer yanda da, bunların aksine, örgütlü PPF protestoları ve görece daha fazla kendinden örgütlülüğe sahip 15 M (İspanya) ve Occupy Wall Street (ABD) protestoları vardır –ki bu protestolar hızlıca başka binlerce yere sıçramıştır. Sayısal olarak dolayımlanmış eylemin iki türü (İspanya ve ABD örnekleri) ve daha geleneksel örgüt-merkezli ve araçların dâhil olduğu kolektif eylemlilik arasındaki farklar, bu eylemlerin altında yatan örgütsel mantık farklarını ve iletişimin öğürtleyici bir ilke olarak rolü ile ilgili farklılıkları görmek açısından önemli veriler sunmaktadır.

Ağ tabanlı sayısal eylemin (ASE) yükselişi anlaşılabilir bir şüpheyle karşılanmıştır. Şüphenin kaynağında ASE’yi yeni yapan şeyin ne olduğu sorusu yatmaktadır. Bu soruyla birlikte, örgütlü muhalefetin siyasal kapasitesi açısından ASE’nin ne anlama geldiği de ayrı bir konudur. Anlamaya çalıştığımız şey bu daha kişiselleştirilmiş kolektif eylem çeşitlerinin nasıl işlediğidir: nasıl örgütlenirler, onları ayakta tutan nedir ve ne zaman siyasal etkinlik kazanırlar? Bu sorulara ikna edici cevaplar verebilmek için farklı kolektif eylem ağlarının altında yatan farklı eylem mantıklarını ayırt etmek gerektiğini düşünüyoruz. Bu makale bu farklı mantıklar ile ilgili kavramsal bir çerçeveye sunmaktadır.

Günümüz büyük ölçekli çekişmeci siyaset eylem ağlarını tam olarak anlayabilmek için en azından iki eylem mantığı arasında bir ayrıma gitmek gerekmektedir: daha tanıdık olan kolektif eylem mantığı ve daha az aşına olduğumuz *bağlantısal* eylem mantığı. Bunu yaparak üç ideal eylem tertibi arasında da ayrıma gitmemiz mümkün olacaktır. Bunlardan birincisi tanıdık kolektif eylem ile nitelendirilebilir. Diğer iki tip ise daha kişiselleştirilmiş eylem tertiplerini içerirler: buradaki ayırım ise bağlantısal bir iletişim mantığının ortaya çıkışında formel kuruluşların oynadığı rolün merkezilik derecesi ile ilgilidir. Bağlantısal eylemin merkezinde yer alan ASE’yi anlamak için atacağımız ilk adım kişiselleştirilmiş iletişimi ve kişiselleştirilmiş iletişimin, sayısal medya ile birlikte bağlantısal eylem olarak tanımladığımız şeyin örgütlenmesindeki rolünü tanımlamak olacaktır.

Kişisel eylem çerçeveleri ve sosyal medya ağları

Günümüz toplumlarındaki yapısal ayrışma ve bireyselleşme tartışmakta olduğumuz konu için önemli bir zemin teşkil etmektedir. Grup üyeliğinde ve kurumsal bağlılıkta yaşanan sorunlar ekonomik açıdan daha gelişkin endüstriyel demokrasilerin paylaştığı bir eğilim. Bu eğilimi özellikle 1970'lerden yüzyılın sonuna doğru yayılan ekonomik küreselleşme yönündeki baskılar beslemektedir (Bennett 1998; Putnam 2000). Yaşanan büyük ölçekli değişimler bugün post-endüstriyel demokrasiler olarak adlandırıldığımız ülkelerdeki genç kuşakların toplumsal ve siyasal eğilimlerinde önemli kaymaların gerçekleşmesine yol açtı (Inglehart 1997). Bireyselleşmiş eğilimler politikayla ilgilenme biçimini değiştirdi. Politik faaliyet kişisel beklentilerin, hayat tarzlarının ve dertlerin ifadesine yöneldi. Çeşitli iletişim teknolojileri ile yan yana geldiklerinde, endüstriyel demokrasilerde ortaya çıkan ASE'ler, anti-demokratik rejimleri silip süpüren eylem biçimleri ile (Arap Baharı örneğindeki gibi) önemli benzerlikler sergilemektedirler. Her iki bağlamda da benzer hoşnutsuzluklara sahip bireyler çeşitli teknolojileri kullanarak kolektif olarak örgütlenme fırsatları yakalamışlardır (Howard ve Hussain 2011). Bu bağlantılar meydanlarda, kamplarda, camilerde ve genel halk meclislerinde gerçekleşen çokça yoğun yüz yüze etkileşimleri içeriden ve dışarıdan beslemiştir.

Kişiselleştirilmiş eylem biçimlerinde konu başlıkları (çevre, haklar, kadın-erkek eşitliği ve dürüst ticaret) geleneksel hareket ya da partilerinkilerle örtüşüyor gibi görünebilir. Fakat eylemin toplumsal grup kimliği, üyelik ya da ideoloji tabanlı örgütlendiği geleneksel yapılanmalardan farklı olarak, örgütlenme mekanizmaları daha kişiselleştirilmiştir. Bu çok yönlü kişiselleştirilme süreçleri farklı toplumlarda farklı şekillerde ifadesini bulur; fakat kişisel yaşam tarzlarına dayalı (Giddens 1991; Inglehart 1997; Bennett 1998; Bauman 2000; Beck, Beck-Gernsheim 2003; della Porta 2005) esnek siyasal kimliklerin geliştirilmesi yönünde bir eğilime sahiptirler. Bu eğilim, kolektif eylem (McDonald 2002; Micheletti 2003; della Porta 2005) ve örgütsel katılım (Putnam 2000; Bimber vd., 2012) için sonuçlar doğurmaktadır. İnsanlar hala çok kalabalık şekilde eylemlerin parçası olmaktadır, ama kimliklerini ortak grup aidiyeti ve ideolojik özdeşlikten ziyade kapsayıcı ve çeşitli büyük ölçekli kişisel ifade şekillerine dayanarak kurmaktadır.

Grup-tabanlıdan bireyselleşmiş toplumlara doğru bu geçiş, kimlik ifadesi ve karmaşık ve değişken toplumsal ve siyasal durumlara ayak uydurmayı mümkün kılan esnek "zayıf bağlı" toplumsal ağların (Granovetter 1973) ortaya çıkışı eşlik etmiştir. Ağlar, insanların gruplar içerisinde ya da arasında seyretmelerini sağlamak için her zaman toplumun parçaları olmuşlardır. Fakat geç modern toplumlar grupları aşan ve kendi başlarına çekirdek kuruluşlar inşa eden daha merkezi örgütsel formlara dönüşmüşlerdir (Castells 2000). Bu ağlar, çok çeşitli sayısal teknolojiler tarafından inşa edilmiş ve ölçeklendirilmiştir. Bu sayısal teknolojiler, eBay mezarlarından farklı kültürel ve toplumsal ortamlardaki protestolara kadar, epeyce farklı toplulukların kuruluşunda ve muhtelif eylemlerin örgütlenişinde tarafsız olmaktan uzak roller oynar. Böylelikle, 'kişiselleştirilmiş eylemin' özellikle büyük ölçekli bağlantısal eylem tertiplerinde önemli olduğunu belirlediğimiz iki ögesi şunlardır:

- 1) Siyasi içeriğin kolaylıkla kişiselleştirilebilir bir biçimde sunulması: Londra 2009 protestolarındaki PPF ya da *Occupy* hareke-

tindeki ‘biz yüzde doksan dokuzuz’da olduğu gibi. Bu çerçeveler, ortak bir sorun hakkında farklı düşünen insanları bir araya getirmeyi, ikna etmeyi, ya da tartışmaya çağırmayı kolaylaştırmaktadır. *Bu kişisel eylem çerçeveleri değiştirilmesi gereken bir durumla mücadele için farklı kişisel sebepleri içerisinde barındırmaktadır.*

2) Bu temaların paylaşımında çeşitli kişisel iletişim teknolojileri rol oynadı. İster mesajlar, tweetler, sosyal medya paylaşımları ister YouTube videolarıyla olsun, iletişim sürecinin kendisi, kişiselleştirme sürecini arkadaşlar ve güven duyulan insanlar arasında sayısal bağlar oluşturmak suretiyle bir adım öteye taşır. Bazı daha karmaşık geleneksel koordinasyon platformları çevrim dışı olmaksızın çok çevrimiçi var olan organizasyonlara benzerler.

Dünyadaki muhtelif protestoları takip ettiğimizde sosyal medya dolayısıyla yayılan büyüleyici bir kişisel eylem çerçevesinin varlığını fark ettik. Hem bu kişisel eylem çağrıları hem de bu çağrıların yayılmasına vesile olan sosyal teknolojiler, olayların dışarıdaki kitlelere nasıl iletildiği ve eylemlerin nasıl örgütlendiğini anlamamıza yardımcı olur. Aslında, sınır durumunda, iletişim ağının kendisi siyasal eylemin örgütsel biçimi haline gelir (Earl ve Kimport 2011). Kişiselleştirilmiş iletişimi kullanan farklı şekillerde örgütlenmiş çekişme biçimleri silsilesini; bunların geleneksel olarak toplumsal hareket olarak ele alındığı noktaya kadar araştırıyoruz. Bu, tam da bağlantısal eylemin kolektif eyleme yol açtığı sınır kuşağını anlatmaktadır.

Bu çekişmecî eylemler silsilesi içerisinde PPF’nin ilginç bir yeri vardır çünkü hareketin içerisinde kiliselerden sosyal adalet STK’larına pek çok geleneksel kuruluş yer almıştır. Karmaşık ve özerk PPF koordinasyon platformu (ki kendisi ilginç bir kuruluş türü olarak hizmet vermiştir), ziyaretçilerinden, protesto destekçilerinin örgütsel gündemlerine ait belirli siyasal taleplere bağlılık bildirmesini istememektedir. Aksine, sitenin ziyaretçileri, onlara hem kendi aralarında hem de çeşitli siyasal muhataplarla kendi tercihlerine göre iletişim kurmalarını sağlayan etkileyici bir sosyal teknoloji yelpazesi ile karşılaşmışlardır. PPF sitesinin tam ortasında, bir megafon görselinin hemen altında öne çıkan bir metin ziyaretçilere şu çağrıda bulunuyordu: ‘G20’ye Kendi Mesajınızı Gönderin’. G20’ye gönderilen pek çok mesaj PPF’nin kolay kişiselleştirilebilir eylem çerçevesini yansıtmaktadır ve aynı zamanda kriz ve olası çözümlerle ilgili geniş bir kişisel görüş yelpazesinin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Kişisel bir eylem çerçevesi olarak PPF yakındaki ve uzaktaki arkadaşlarımızla kolayca şekillendirilebilir ve paylaşılabilir. Viral iletişim araştırmacılarının ‘mim’ (*memes*) olarak adlandırdığı şeye güçlü bir örnek teşkil etmektedir: taklit etmesi, kişisel olarak benimsenmesi ve genişçe kitlelerle paylaşılması kolay olduğu için geniş ve çeşitli nüfuslar boyunca seyahat edebilen sembolik bir paket. Mimler, sosyal bilgi aktarımının ağ ve köprü oluşturucu öğeleridir –genlerde olduğu gibi (Dawkins 1989). Mimler kişisel benimseme ile ve sonrasında taklit ve sosyal paylaşım yoluyla ve de kişisel paylaşım yoluyla hareket ederler –ki bu da paylaşılanları diğerlerinin benimsemesine, taklit etmesine ve sonra paylaşmasına yardımcı olur (Shifman 2013). Basit PPF mimi kişiler arasında gezdi, gazeteler, bloglar, Facebook, arkadaş ağları, Twitter akışları, Flickr sayfaları ve internetteki diğer sayfalar vasıtasıyla yankılandı ve olaylardan yıllarca sonra bile fark

edilecek izler bıraktı.⁶ Hatta PPF miminin bir parçası bir yıl sonra, öncü sivil toplum kuruluşlarının harekete “PF” (People First-Önce İnsanlar) adını koydukları Toronto’da ortaya çıktı. Ve Seul’deki son G20 toplantısında kalabalıkların İngilizce ve Korece ‘PPF’ pankartları ile meydanlara çıktığı görüldü (Weller 2010).

Benzer bir şey, protestocuların ellerinde, Yunanistan’ın yaşadığı borç krizine ve ülkeyi bekleyen kemer sıkma politikalarına göndermede buldukları, “Şişşş... Yunanlılar uyuyor” pankartları ile yürüdükleri *indignados* hareketinde de yaşandı. Fikir hızlıca Yunanistan’a ulaştı: eylemciler Facebook ağlarında alarmlarını uyanma ve gösteri yapma vaktine kurdular. Atina’daki pankartlarda şunlar yazıyordu: “Uyandık! Saat kaç? Onların gitme saati!” ve “Şişşş... İtalyanlar uyuyor”, ve “Şişşş... Fransızlar uyuyor”. Burada önemli bir uyarı yapmak zorundayız. Kişiselleştirilmiş protesto temalarının ulusal ve kültürel sınırların ötesine gönderme çabaları aynı derecede başarılı olmadı. Altını çizmek istediğimiz şey kişisel eylem çerçevelerinin aynı başarıyla ve aynı uzaklıklara ulaşamayacaklarıdır. Bu mesajların İspanya ve Yunanistan’da, Fransa ya da İtalya’ya oranla daha başarılı bir şekilde yayılması, başarılar kadar başarısızlıkların da üzerinde durmayı gerektirmektedir. Kişiselleştirmenin kolay olması (örneğin, ben kişisel olarak x, y, ve z’ye öfkeliyim o yüzden *Los Indignados* hareketine katıldım) tek başına mesajın başarılı bir şekilde yayılmasını garantiye almaz. Hem siyasal fırsatlar hem de toplumsal uyum şartları durumdan duruma farklılıklar gösterir. Örneğin, İtalya örneğindeki sınırlılıklar, hali hazırda popüler komedyen/aktivist Bepe Grillo etrafında örgütlenen kurumsallaşmış hükümet karşıtı ağın varlığı ile açıklanabilir. Fransa örneği ise, soldaki kurumsallaşmış yapıların, yeni başlamakta olan *Indignados* ile dayanışma eylemlerine öncülük yapma yönündeki ironik çabası, ve mesaj ve eylem programı belirlemedeki aşırı beceriksizliği ile açıklanabilir.

Kişisel eylem çerçeveleri otomatik olarak yayılmazlar. İnsanlar birbirlerine temaları nasıl temellük edebileceklerini, şekillendirebileceklerini ve paylaşabileceklerini göstermek zorundadır. Bu etkileşimli kişiselleştirme ve paylaşım sürecinde, iletişim ağları, insanların fikir ve ilişkilerini diğerleri ile paylaşmada kullandıkları sayısal teknolojiler dolayısıyla büyütülebilir ve sağlanabilir. Bu teknolojiler ve onların kullanım biçimleri sıklıkla örgütsel mekanizmalar işlevi görmüşlerdir. PPF’de ve *indignados* gösterilerinde, bizatihi iletişim süreçleri kendilerini mühim örgütsel biçimler olarak sunabilmişlerdir.

Kişisel eylem çerçevelerinin aksine, diğer eylem çağrıları çok daha açık bir şekilde, kurumsallaşmış grup ve ideolojilere katılma çağrısında bulunmaktadırlar. Bu daha geleneksel kolektif eylem çerçeveleri, daha ziyade toplulukların eşiklerinde dururlar ve farklı kolektif çerçeveleri hizalamak ya da aralarında köprü kurmak amacıyla iletişim teknolojilerinin ötesinde bazı kaynaklara ihtiyaç duyarlar (Snow ve Benford 1988; Benford ve Snow 2000). Örneğin finansal krizin başlarında Londra’da, G20 Meltdown (G20 Erime) adı altında toplanan daha radikal bir koalisyon tarafından bir dizi protesto düzenlendi. Protestocular, geniş kapsamlı kişisel kaygıların dillendirilmesinden ziyade, G20 ülkelerinin neoliberal ekonomik politikalarının sonlandırılmasını istemiş ve hatta aralarından bazıları kapitalizme son verme çağrısında bile bulunmuştur. Bu tür talepler, tipik olarak belirli kolektif eylem repertuarlarına dâhil olma yönündeki daha talepkâr çağrılarla birlikte gelirler. Bu repertuarlar şiddete başvursun ya da başvurmasın, ortak

fikir ve davranışların benimsenmesini gerektirirler. Bu anarko-sosyalist gösteriler, bildik antikapitalist sloganlardan hareket ederken ve eski Londra'nın kapılarında Bank of England'a süren ekonomik mahşerin dört atlısının ardında yürürken, 'bankalara hücum' ve 'zenginleri yiyelim' sloganları atıldılar. Bu daha radikal Londra eylemlerinde, katılım daha az (Bank of England yürüyüşünde yaklaşık beş bin ve bir çevre eyleminde iki bin dolaylarında), şiddet daha fazlaydı ve basın da olayları genellikle olumsuz bir dille aktardı (Bennett ve Segerberg 2011). Bu gösteriler, sivil itaatsizliğin kişisel maliyetinin fazlalığı ve antikapitalist kolektif eylem çerçeveleri konusundaki birlik açısından yüksek oranda bir bağlılık arz ederken, kamusal değerle (worthiness) niteliklerden (kamu görevlileri tarafından tanınma, haber olma gibi nitelikler) ve katılımcı sayısından yoksundular –ki bu özellikler PPF'nin daha yüksek bir WUNC düzeyine sahip olmasını sağlıyordu.

Ortak kimlik ya da siyasal iddiaları paylaşan bireylere daha fazla vurgu yapan kolektif eylem çerçevelerini mimler olarak kabul etmek mümkündür; çünkü 'zenginleri yiyelim' gibi sloganların zengin toplumsal aktarım tarihleri vardır. Bu ikonik deyim belki Rousseau'nun şu ünlü sözüne dayandırmak mümkündür: 'İnsanlar, yiyecek bir şeyleri kalmadığında zenginleri yiyeceklerdir.' Bu mimin çağlar boyunca oradan oraya zamanda ve mekânda seyahati –1960'lı yıllarda tişörtlere yazılması ve Aerosmith ve Motorhead gibi rock gruplarının şarkı sözlerine girmesi– temellük, kişisel ifade ve paylaşım silsilesine iyi bir örnektir. Kişisel eylem ve kolektif eylem mimleri arasındaki bir farklılık şudur: kolektif eylem mimlerinin yeni bağlamlarda yeniden sunulabilmesi için daha özenli bir ambalajda sunulması ve eylemlerin ritüelleştirilmiş bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, 'Bankalara Hücum' eylemlerinin örgütleyicileri, yaratıcı bir eylem ortaya koyabilmek için, içinde karnivalesk öğeler barındıran, özel kostümlü eylemcilerin ekonomik mahşerin Dört Atlısı'nın ardında yürüdükleri özenli bir teatral ritüel sahneye koymuştur.⁷ Bununla beraber, G20 Meltdown grubunun söylemi son derece kapalıydı ve takipçileri arasında bir dava arkadaşlığı, yoldaşlığın geliştirilmesini gerektiriyordu. Meltdown koalisyonunun çevrimiçi varlığı yok değildi, ama katılımcılara kendilerini kendi sesleri ile ifade etmelerine imkân tanıyacak zahmetsiz mekanizmalardan yoksundular (Bennett ve Segerberg 2011). Bu da şu anlama gelir: daha talepkar ve münhasır kolektif eylem çerçeveleri de mimler olarak seyahat edebilirler; fakat çoğu zaman kurumsallaşmış siyasal örgütler, ideolojiler, çıkarlar, sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ya da etnisite tarafından belirlenen toplumsal ağların kesişim noktalarındaki bariyerlere takılıp kalırlar. Bu bariyerleri aşmak için genellikle toplumsal teknolojilerin sunduğu kaynaklardan fazlasına ihtiyaç vardır.

Her ne kadar mim fikri daha bireysel ve kolektif eylem çerçeveleri arasındaki aktarım mekanizmalarının nasıl farklılaştığına yoğunlaşmamıza yardımcı olsa da, biz kişisel eylem çerçeveleri ve kolektif eylem çerçeveleri terimlerini kullanmayı tercih edeceğiz. Bu kavramsal ikili bizim çalışmamızı toplumsal hareket kuramcıları (Snow ve Benfor 1988; Benford ve Snow 2000) tarafından kullanılan analitik kategorilere yakınlaştıracaktır. Açıkça görüleceği üzere kişisel ve kolektif eylem çerçeveleri arasında yaptığımız ayrım çevrimiçi ile çevrimdışı arasındaki ayrımla ilgili değildir. Tüm çekişmecî eylem ağları büyük oranda alandaki insanlar tarafından şekillendirilmekte ve hayata geçirilmektedir (Juris 2008; Routledge ve Cumbers). Dahası, pek çok formel siyasal örgüt, sosyal

medyanın artan çok yönlülüğü ve her yerdeliğinin kamuya ulaşmayı ve koordinasyon maliyetlerini düşürdüğünü keşfetmiş olsa da, medyanın bu kullanımları, toplulukları örgütlemenin asli prensiplerini tebdil ederek eylem dinamiklerini değiştirmekten uzaktır. Buna karşın, teknolojinin sağladığı karşılıklı etkileşim göz önüne alındığında ve örgütler oyuna dâhil olduklarında, sayısal ağ oluşturma örgütsel oyunu değiştirebilir ve örgütlerin kolektif kimlik oluşturma süreçlerini üyelerinin kişiselleştirilmiş sosyal ağlarına uygun bir şekilde uydurabilirler.

Hiyerarşik kurumların ve üyelik bazlı grupların modern toplumsal düzenini temsil eden *kolektif eylem mantığı*, temel bir örgütsel açmazın altını çizer: eylemlere katılmanın sağlayacağı marjinal kazancın ödenen bedellere oranla çok az olduğu ve özellikle de beleşçilerin (free riders) diğerlerinin emeklerini ve eylemden kazanılanları sömürebildikleri durumlarda insanların eylemlerin bir parçası olma konusunda gösterdiği dirence dikkat çeker. Kısaca, toplumsal teknolojiler etrafında örgütlenmiş kişisel eylem çerçevelerine dayanan ADE'lere kıyasla, kolektif eylem genellikle insanlardan zor seçimler yapmalarını ve kendiliğinden değişen toplumsal kimlikleri benimsemelerini bekler. Kolektif kimlik oluşumu daha fazla eğitim, baskı ya da toplumsallaşmayı gerektirir, ki bu da formel örgütten beklentilerin artmasını ve ofis kirası, reklam ve profesyonel kadro istihdamı gibi maliyetlerin artışıyla beraberinde getirir (McAdam vd. 1996).⁸ Sayısal medya bu süreçlerdeki bazı maliyetleri düşürebilir ama esas olarak eylem dinamiklerinin değişmesine yol açmaz.

Yukarıda belirtildiği gibi, *bağlantısal eylem mantığı* olarak adlandırdığımız yeni ortaya çıkmakta olan alternatif model git gide formel örgütlerin insanları kendilerine çekmekte güçlük çektikleri ve grup bağlarının geniş kapsamlı, akışkan toplumsal ağlarla yer değiştirdiği geç modern toplumlara daha uygun hale gelmektedir (Castells 2000).⁹ Bu ağlar, önemli bir biçimde sosyal medyanın örgütsel süreçleri aracılığıyla işler ve ağların mantığı ne sıkı bir örgütsel denetimi ne de birleşik bir 'biz'in sembolik üretimini gerektirir. Biz bağlantısal eylem mantığının kendine ait bir dinamiği olduğunu ve kendi analitik şartları içerisinde analiz edilmeyi hak ettiğini ileri sürüyoruz.

İki mantık: kolektif ve bağlantısal eylem

Toplumsal hareketler ve çekişmecî siyaset çok değişik türde olgu ve eylemlere uzanmaktadır (Melucci 1996; McAdam vd. 2001; Tarrow 2011). Yeni kolektif eylem biçimleri hakkında konuşmak git gide karmaşıklaşan eylem ekolojilerine göndermede bulunmaktadır (Chesters ve Welsh 2006). Bu ekolojiler içerisinde işleyen katmerli örgütsel biçimleri sınıflandırmak zor olabilir, zira bunlar zaman ve bağlama göre şekil değiştirebilir ve çok çeşitli melez biçimler arz edebilir (Chadwick 2011). Buna ek olarak, protesto ve örgütsel faaliyetler hem çevrimiçi hem de çevrim dışı alanlarda gerçekleştirilirler ve farklı yeteneklere sahip farklı teknolojilere başvururlar. Gelinek noktada çevrimiçi/ çevrimdışı ayrımı bazen yerindeyken, çoğunlukla da değildir (Earl ve Kimport 2011; Bimber vd. 2012).

Bazı araştırmacılar günümüz çekişmecî politikasında önemli bir dönüm noktasında olduğumuzu iddia etmektedir. Buna göre çekişmecî siyaset günümüzde farklı türde ör-

gütlenme ve iletişim biçimlerini melezlemektedir. 1999 Seattle Savaşı'nda "taşırma işçileri sendikası ile kaplumbağalar" arasındaki o ikonik birliktelikte olduğu gibi farklı meselelerin kesişmesi söz konusudur. 1999'da irikıym sendika üyeleri ulusal ekonomilerin demokratik denetimine ve çevreye bir tehdit arz ettiğini düşündükleri yükselen neoliberal ticaret rejimine karşı kaplumbağa kostümleri giymiş çevreci eylemcilerle birlikte yürümüşlerdi. Bu tür vakalar üzerine incelemeler, modası geçmiş toplantıların, aracılık ve koalisyon inşasının hala devam etmekte olduğunu göstermektedir (Polletta 2002). Bununla birlikte aynı zamanda örgütler ve bireylerin ağ oluşturmak, eylem örgütlemek ve görüşlerini dünya ile doğrudan paylaşmak amacıyla sayısal medyayı kullanarak gitgide daha fazla eylem örgütledikleri görülmektedir. Bu şu anlamak gelmektedir: son derece kişiselleşmiş, toplumsal olarak dolayımlanmış iletişim süreçlerini çok çeşitli bağlantısal eylem biçiminin örgütlenmesinde asli unsur haline getiren teknoloji bazlı ağ oluşturma faaliyetleri (Livingston ve Asmolov 2010) de önemli ölçüde artmıştır.

Hangi örgütsel süreçlerin kolektif ve bağlantısal eylem ağlarına ne nitelikte katkılarda bulunduğunu nasıl ayırt edeceğiz? Temelde farklı türdeki eylem formasyonları arasındaki sınırları nasıl çizeceğiz: yani kolektif ve bağlantısal eylem arasındaki farklar nelerdir ve melez örtüşmeler nerede gerçekleşmektedir? Biz iki eylem mantığı arasında bir ayrıma gitmek suretiyle eylem biçimlerindeki karmaşıklık ve örtüşmeleri tasnif edebilmek için bir başlangıç noktası öneriyoruz. Bu iki mantık farklı dinamiklerle bağlantılıdır ve analiz için farklı boyutlara dikkat çekmektedir. Biri diğerinden daha az bilindik olduğu için bu ikisi arasında analitik bir ayrıma gitmek gerekir. Bu ayrımı yapmamak *bağlantısal eylem* olarak adlandırdığımız günümüz siyasal eylemliliğini anlamamamız önünde bir engel olarak durur.¹⁰

Daha bilindik eylem mantığı, insanların kolektif bir uğraşa katkıda bulunarak, ortak bir dava oluşturmak yoluyla daha iyi bir şekilde edinilebilecek kamusal kazancın (örneğin demokratik reformlar) peşinde oldukları *kolektif eylem mantığı*dır. Bu sorunun klasik formülasyonunu Olson'un (1965) çalışmalarında bulmak mümkündür, fakat bu mantığın içerimleri ilk formülasyonundan çok ötelere ulaşmıştır. Olson'un merak uyandırıcı gözlemi insanlardan, sadece ortak bir sorun ya da amacı paylaşmaları sebebiyle birlikte eylemde bulunmalarını bekleyemeyeceğimizdi. Olson, bireyin katkısının fark edilebilir olmadığı büyük gruplarda bireylerin diğerlerinin çabalarının üzerine yatacağını iddia etmiştir: eğer katkıda bulunmadan da kazanca sahip olacaksınız, katkıda bulunmamanın maliyeti daha düşüktür. Dahası, eğer kazancın elde edilmesi için yeterince insan eyleme katılmazsa sizin çabalarınız her şekilde boşa gitmiş olacaktır. Öyle ya da böyle, her ne kadar herkesin katılması durumunda sonucun herkes için daha iyi olacağı konusunda bir mutabakat olsa dahi, bireysel açıdan akılcı olan katkıda bulunmamaktır. Bu düşünme şekli dikkati atomistik bireylerin akılcı eyleminin sorunlu dinamiklerine yoğunlaştırır ve aynı zamanda kaynakça zengin örgütlere merkezi bir önem atfeder. Olson'un önerdiği her iki çözüm de –zorlama ve seçmeli teşvikler–bu önlemleri uygulayabilmek için sağlam izleme, idare ve dağıtım mekanizmalarına sahip örgütlerin varlığını gerektirir.

Bu görüşe göre, bireyleri ortak eyleme yönlendirmek ve koordine etmek için kaynaklara sahip formel örgütler elzemdir. Bu mantığın çekişmeci kolektif eyleme en açık uyarlaması kaynak mobilizasyonu kuramı (KMK) tarafından örneklendirilmiştir. KMK'da toplumsal

hareket araştırmacıları açıkça Olson'un kolektif eylem sorununu ele alışını ve örgüt-merkezli çözüm önerisini benimsediler. Toplumsal hareketleri toplumsal işlev bozukluklarından kaynaklanan irrasyonel davranış olarak ele alan yaklaşımları reddeden daha geniş bir akımın parçası olan erken dönem KMK araştırmacıları, rasyonel beleşçileri aslı bir tehdit olarak görmekte ve örgütleri ve örgütlerin kaynak mobilizasyon kabiliyetlerini toplumsal hareketlerin başarısı için kritik ögeler olarak ele almaktadır. Konuyla ilgili klasik formülasyonlar McCharty ve Zald'dan (1973, 1977) geldi. Araştırmacılar dışsal destek artışı ve toplumsal hareket örgütlerine (THÖ'ler) sağlanan kaynaklar hakkında bir kuram geliştirdiler ve daha kaynak-yoğun mobilizasyon çabalarına olanak sağlayan bir unsur olarak hareket örgütlerinin ve liderlerinin profesyonelleşmesi konusuna odaklandılar.

Günümüz toplumsal hareketler alanı erken dönemdeki rasyonel tercih yöneliminin çok ötesine geçmiş durumda. Doğrusunu isterseniz, önemli gelenekler, kaynak mobilizasyon kuramından ya bağımsız olarak ya da bu kuramı reddederek gelişmişler ve kimlik, kültür, duygu, toplumsal ağlar, siyasal süreçler ve fırsat yapılarının rolüne daha fazla dikkat etmemiz gerektiğini öne sürmüşlerdir (Melucci 1996; McAdam et. al. 2001; della Porta ve Diani 2006). Biz, bu sonraki yaklaşımların rasyonel tercih ilkelerine dört elle sarıldıklarını iddia etmiyoruz. Bununla birlikte, bu yaklaşımda modernist kolektif eylem mantığının yankılarını –Olson'un orijinal rasyonel seçim argümanı ile alakası olmayan bir şekilde de olsa– alttan alta bulmak mümkündür. Bunu, belirli örgütsel koordinasyon ve kimlik meselelerin önemi ile ilgili varsayımlarda; örgütlere, kaynaklara, liderlere, koalisyonlara, arabuluculuklara, kültürel ya da epistemik cemaatlere, kolektif eylem çerçevelerinin oluşturulmasının önemine ve bu çerçeveler arasındaki farkları gidermeye verilen önemde görmek mümkündür. Bağlantısal eylem ağları istikrar, kapsam ve insicam açısından farklılaşabilir, ama farklı ilkelerle örgütlenmişlerdir. Bağlantısal eylem ağları genel anlamda çok daha bireyselleşmiştir; ve kolektif kimlik çerçevelemesini ya da fırsatlara yanıt vermek amacıyla gerekli olan örgütsel kaynakları gerektirmeyen teknolojik olarak düzenlenmiş süreçleri anlatır.

Toplumsal hareket araştırmalarını rasyonel tercih köklerinden uzaklaştırıp daha yaygın bir kolektif eylem mantığına doğru yönlendiren ve en fazla şekilde benimsenen yaklaşımlardan biri kolektif eylem çerçevelerinin incelenmesidir. Bu yaklaşım çatışmalı konularla ilgili kolektif kimliklerin ortak yorumlarının müzakere edilif süreçlerine odaklanır (Snow vd. 1986; Snow ve Benford 1988; Hunt vd. 1994; Benford ve Snow 2000). Bu çerçeveleme işi bireyleri mobilize etmeye yardımcı olabilir ve bireylerin eyleme duygusal bağlılıklarını canlı tutarak kaynak maliyetini düşürebilir. Aynı zamanda, ideolojik olarak talepkar, toplumsal olarak dışlayıcı ya da çokça çatışmacı kolektif çerçevelerin formülasyonu, çatlaklara da davetiye çıkarır –bu da örgütlerin bu farklılıkları uzlaştırmada nasıl başarılı ya da başarısız oldukları ile ilgili analitik bir odaklanmayı ortaya çıkarır. Bu çerçeve çatışmalarını çözmek için farklı hedefleri ve farklı anlayışları olan gruplar arasındaki farklılıkları uzlaştıracak kaynaklara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla, toplumsal hareket kuramlarının farklı kolları ekonomik kolektif eylem modellerinden uzaklaşırken, birçoğu üyeler ve takipçilerle sıkı bağları olan örgütlerin (ve bu örgüt ve koalisyonların oluşturduğu koalisyonlar arasında kimliklerin nasıl inşa edildiği ya da kırılmalara uğradığının) önemini vurgulamaya hala devam etmektedirler.

Daha geniş bir eylem mantığı içerisinde bakıldığında, sürdürülebilir ve etkin kolektif eylem örgütlenme, liderlik, ortak eylem çerçeveleri geliştirme ve örgütsel farklılıkları uzlaştırmayı sağlayan farklı seviyedeki örgütsel kaynak mobilizasyonunu gerektirir. Siyasal fırsatların ortaya çıkması ya da kaybolması bu kaynak hesabını etkiler (Tarrow 2011), fakat bu eylem mantığını yansıtan etraflı, geniş kapsamlı eylem ağları, üyeleri ve ilgili katılımcıları bir araya getirmek ve bir arada tutmak için ağ oluşturan farklı grupların sayıları açısından tanımlanırlar. Bireysel düzlemde, kolektif eylem mantığı, daha merkezileşmiş mobilizasyonun enformel önkoşulları olarak sosyal ağ ilişkilerinin ve bağlantılarının oynadığı rolün altını çizer (örneğin eylem çerçevelerinin oluşturulması ve yayılmasında ve dayanışma ilişkileri ve güven ilişkilerinin ve ortak aidiyetlerin inşasında). Örgütsel düzlemde farklı duruşlara ve kitlelere sahip örgütler arasındaki koalisyon oluşturma işi asli analiz unsuru haline gelmektedir (bkz. Diani 2011). Bu mantıkla nitelenen ağlardaki eylemin dinamikleri sayısal medya ile önemli bir değişime uğrama eğiliminde olmadığı için, öncelikle bu türden araçların aktörlerin hali hazırda yapmakta oldukları şeyleri yapmalarına nasıl yardımcı olduğuna dair analizlere davetiye çıkarır (bkz. Bimber vd. 2009; Earl ve Kimport 2011).

Kolektif eylem mantığı çerçevesinde çeşitlenen hareket ve eylem ağları günümüz toplumlarında açık bir görünürlüğe sahiptir. Yüzeysel bir şekilde bakıldığında toplumsal hareketlere benzeyen birçok diğer mobilizasyon türü ile birleşmişlerdir. Fakat daha yakından bakıldığında pek çok geleneksel ayırt edici karakteristikten yoksun oldukları görülür. Bu tür örgütlenmeleri daha tanınır toplumsal hareket kategorileri içerisine sokma gayreti zamanımızın en ilginç gelişmelerinden birini anlamamız önünde engel teşkil eder: nasıl olup da dönüştürücü kolektif kimliklerde ortaklaşması çok zor olan parçalı ve bireyselleşmiş nüfusların Wall Street'ten Kahire'ye uzanan protesto ağlarını mobilize edebildiklerini. Aslında insanlar kendi toplumsal yönelimlerinde bireyselleştiklerinde ve böylelikle de yapısal ya da psikolojik olarak modernist siyasal örgütlenme biçimlerine müsait olmadıklarında, kaynak mobilizasyonu artan oranda maliyetli hale gelir ve kazanç da buna müteakip azalır. Bu nüfusları beleşçilik sorununu çözmek için örgütlemek ve onlara ortak kimlikler inşa etmelerinde yardımcı olmak, kolektif eylem örgütlemeye her zaman en başarılı ya da etkili mantık olmayabilir. Toplu eylemlere daha kişiselleştirilmiş patikaları takip ederek katılmayı tercih eden insanlar, gündelik hayatlarında sosyal ağ oluşturma pratiklerine daha aşina olduklarında ve cep telefonlarından bilgisayara bu teknolojilere erişimleri olduğunda, daha farklı bir örgütlenme mantığı ile de hali hazırda aşina olmuş olurlar: bağlantısal eylem mantığıyla.

Bağlantısal eylem mantığı yukarıda ana hatları belirtilenden farklı bir dizi dinamiği ön plana alır. Bu mantığın merkezinde sayısal medyanın örgütleyici araç olarak kabul edilmesi vardır. Birçok kolektif eylem araştırmacısı, sayısal iletişim teknolojisinin Olson'un orijinal kolektif eylem kuramının parametrelerini nasıl değiştirdiğini sorgulamışlardır. Lupia ve Sin (2003), Olson tarafından ortaya konan büyük gruplardaki zayıf birey katılımı (beleşçilik) sorunu ile ilgili varsayımın, iletişim maliyetinin en aza indirildiği koşullarda nasıl bertaraf edilebildiğini göstermişlerdir. Bimber vd. (2005) de kamusal şeylerin kendilerinin artık yeni kuramsal tanımlarının yapıldığını ve sabık beleşçilerin kamusal ile özel arasındaki sınırları ortadan kaldıran siyasal ağlara katılmayı

daha kolay bulduklarını iddia eder –bu sınırlar biraz da her yerde hazır ve nazır sosyal medyanın kamusal/özel sınırları kesmesiyle de bulanıklaşmıştır.

Bu noktada bizim için önemli olan şey, Benkler (2006) tarafından etraflıca açıklanmış olan, sayısal olarak dolayımlanmış sosyal ağların altında yatan ekonomik mantıktır. Benkler, katılımcıların kendi kendilerini motive ettiklerini, bunun sebebinin de kişisel ifadenin bir ürünü olan içeriğin diğerleri ile paylaşılıp onlar tarafından tanınması ve karşılık olarak diğerlerinin de bu türden ağlaşmış paylaşım faaliyetlerine girişmesi olduğunu söyler. Bu kişilerarası ağlar, bu ağları koordine eden ve ölçeklendiren farklı tasarımlara sahip teknoloji platformları tarafından hayata geçirildiği zaman, ortaya çıkan sonuç kolektif eylemi andırabilir –fakat burada ne formel örgütler ne de toplumsal kimlik dönüşümlerinin rol oynadığını görürüz. Hiyerarşik örgütlerin içerik üretimi ya da aracı rollerinin yerini sosyal ağların ortak üretim ve ortak dağıtımını alır ve bu apayrı bir ekonomik ve psikolojik mantığı ortaya çıkarır: bireysel ifadeye dayanan ortak üretim ve ortak dağıtım. Bu tüm çevrimiçi iletişimin bu şekilde işlediği anlamına gelmez. Pek çok çevrimiçi gazete, blog ya da siyasal kampanya sitesine baktığımızda bunların tuğla ve harç örgütlenme mantığının çevrimiçi alandaki devamı olduklarını; örgütlenme mantığında etkinlik kazancının ötesinde çok da bir değişikliğin söz konusu olmadığı görülür (Bimber ve Davis 2003; Foot ve Schneider 2006). Yine de pek çok sosyal olarak dolayımlanmış ağ farklı bir mantık çerçevesinde işler ve bu mantık insanların neden bir araya gelip de pek çok protesto ağına su taşıyan açık kaynak yazılım, Wikipedia, WikiLeaks ve Özgür ve Açık Kaynak Yazılım gibi şeyleri geliştirdiğini açıklar (Caldero 2011).

Bu mantık dâhilinde kamusal eylemlilik ya da ortak bir amaca katkıda bulunmak, fikir paylaşımı ve güvene dayalı ilişkileri içeren bireysel ifade ve tanınma (ya da öz-onaylama) eylemlerinin bir parçası olur. Bu ilişkilere girilen insanlar bazen dünyanın öbür ucunda olabilirler; fakat onları bağlantılamak için ne bir kulübe ihtiyaç vardır ne de siyasi parti ya da ortak bir ideolojik çerçeveye. Kolektif eylemin temel muammalarından biri olan bireyi eyleme katma sorunu geride kalmıştır. Bağlantısız eylemin başlangıç noktası zaten içselleştirilmiş ya da kişiselleştirilmiş fikir, plan, imge ya da kaynakların diğer ağlarla, bireylerin kendi istekleri ile paylaşılmasıdır. Bu ‘paylaşımlar’ Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde ya da daha Twitter ya da YouTube gibi daha kamusal ortamlarda yorumlar ya da retweetler yoluyla gerçekleştirilebilir.¹¹ Bu eylem mantığı ile tanımlanan eylem ağları, kolayca yayılabilen kişisel eylem çerçeveleri ve bu türden iletişimi mümkün kılan sayısal teknolojiler sayesinde hızla büyüyebilir. Bu durum başlı başına ağın kendisinin bir örgütsel yapı olarak analitik bir şekilde incelenmesini gerektirir.

Teknoloji ile etkinleştirilmiş kişisel iletişim ağları basit bilgi ya da mesaj iletiminden fazlasını içerir. DNA’nın esnek, rekombinan yapısı bu web alanlarını ve onların çevrimdışı uzantılarını sadece iletişim sistemleri olmanın ötesine taşır. Bu ağların kendileri esnek örgütlenmelerdir: siyasal hedef kaymalarını içeren eşgüdümlü düzenlemeleri ve ani eylemlilikleri mümkün kılan ve hatta süreç içerisinde mekânsal ve zamansal sınırları da aşan örgütlenmelerdir. Diani’nin (2011) de belirttiği üzere ağlar basitçe kolektif eylemin öncüleri ya da yapıtaşları değildir: örgütler ve bireyler gibi başlıca birimleri aşmaktadır.¹² Daha önceden de belirtildiği gibi, iletişim teknolojileri kolektif eylem

ile tanımlanan büyük ölçekli ağların eylem dinamiğini değiştirmezler. Fakat bağlantısal eylem ile tanımlanan ağlarda değiştirirler.

İnsanların ve sosyal teknolojinin örgütsel yapısı Latour'un (2005) aktör-ağ kuramına başvurularak daha net bir şekilde anlaşılabilir. Kuram, sayısal ağ oluşturma mekanizmalarını (örneğin çeşitli sosyal medya ve bunları çalıştıran araçlar) insan aktörlerin (örneğin bireyler ve örgütler) yanında yer alan potansiyel ağ faileri olarak ele alır. Bu gibi sayısal mekanizmalar şunları içerebilir: örgütsel bağlayıcılar (örneğin web linkleri); etkinlik koordinasyonu (örneğin protesto takvimleri); bilgi paylaşımı (örneğin YouTube ve Facebook); diğer ağlarla bağlar kuran çok işlevli ağ platformları (örneğin Twitter ve Facebook paylaşımlarında verilen linkler); ve bütün bunların yanı sıra tüm bunları çalıştıran cihazların muhtelif kapasite ve işlevleri. Bu teknolojiler, çevrimiçi buluşma mekânları oluşturmak ve çevrimdışı etkinlikler düzenlemekle kalmazlar; aynı zamanda çeşitli düzeylerde şeffaflık, mahremiyet, güvenlik ve kişilerarası güven tesis etmek suretiyle ilişkilerin ayarlanmasına yardımcı olurlar. Şunu da not etmekte fayda vardır; geride bırakılan bu sayısal izler hafıza kaydı ya da eylem repertuarı olarak işlev görebilir ve bunlar daha sonra ritüeller ve formel dokümantasyon gibi daha geleneksel kolektif eylem biçimleri için kaynak teşkil edebilir.

Burada basitçe vurguladığımız nokta kolektif ve bağlantısal mantıkların farklı eylem mantıkları olduğu (hem kimlik hem de tercih süreçleri açısından) ve her ikisinin de kendi koşulları içerisinde analiz edilmeyi hak ettikleridir. Geleneksel kolektif eylemde olduğu gibi, bağlantısal eylemde de çabalar sonuçsuz kalabilir; yani sayısal olarak dolayımlanmış sonuçları önceden belirlenmiş değildir. Çoğunlukla da çok fena çuvallarlar. Kişisel ifadelerin ağdan ağa iletiminin yayılması ve istikrarı garantili değildir. Sürecin başarısı katılımcılar tarafından tasarlanan ve benimsenen sosyal teknolojilerin türlerine ya da çok sayıda bireyin öfke ya da şefkatini körükleyebilecek fırsatların türlerine bağlıdır. Bu nedenle, bir ay içerisinde dünyada 80 ülke ve 900 şehre yayılan Wall Street'i İşgal Et protestoları, Arap Baharı ya da İspanya'daki *öfkeli* modellerinin verdiği ilham ya da kötüye giden ekonominin yerinden edilmiş bireylerin öfkelerini körüklemesi olmasa belki de mümkün olamazdı. Yine de 'İşgal Et' ağları kişiselleştirilmesi kolay 'biz yüzde 99'uz' eylem çerçevesi altında yayıldığında bu ağların merkezinde çok az sayıda yerleşik, kurumsallaşmış siyasi örgüt vardı. Hatta liderler ya da resmi sözcüler belirlemekten kaçınma yönünde bilinçli bir çaba bile söz konusuydu. En aşikâr örgütsel biçimler ise katılımcılar tarafından toplanan haberleri veren ve kişiselleştirilmiş ağ oluşturma araçlarını sergileyen toplumsal teknoloji ve web siteleriydi. Bu sitelerden biri '#küresel değişim için 15.10.11'di.¹³ Bu sitede, web sayfalarında alışıl gelmiş 'biz kimiz?' sekmesinin yerinde bu sefer 'siz kimsiniz?' sekmesi yer almaktaydı.

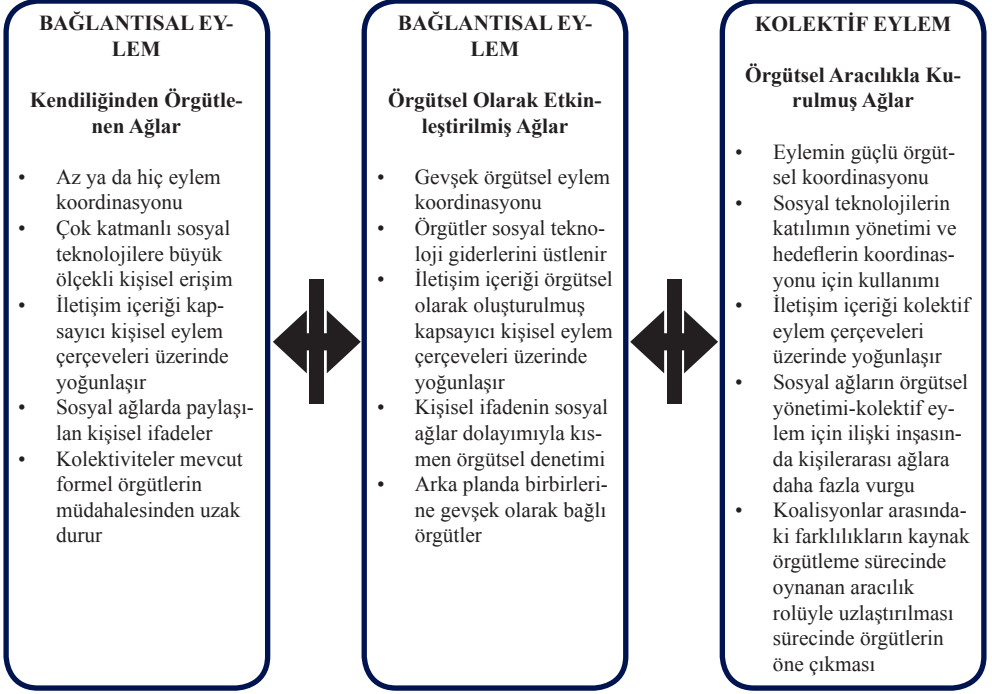
Kolektif ve bağlantısal eylem aynı eylem ekolojisi içerisinde farklı biçimlerde yan yana var olabilir. Bununla birlikte üç büyük ölçekli eylem ağları ideal tipini net bir şekilde belirlemek mümkündür. Bunlardan bir tanesi kolektif eylem mantığı ile tanımlanırken, diğer ikisi formel örgütlerin kişiselleştirilmiş katılımında oynadığı rol ile ayırt edilen bağlantısal eylem ağları ile tanımlanır. Yukarıda da belirtildiği üzere İspanya'da *öfkeli* hareketinde, Arap Baharı isyanlarında ya da Wall Street'ten dünyanın dört bir yanına yayılan '*işgal et*' protestolarında, öz-örgütlenmeye dayanan sosyal teknolojilerle kıyas-

landığında geleneksel örgütler daha az merkezi bir rol oynadılar. Bu türden, daha fazla teknoloji bazlı ağlardan farklı olarak melez ağların (PPF gibi) varlığı da gözlemlenir: burada daha geleneksel örgütler kişisel katılımı sağlamak için protesto ve savunuculuk ağlarının arka planında çalışırlar. Bu örgütsel olarak desteklenmiş melez bağlantısal eylem biçimi iki ideal tipin arasındaki süremde bir yerde yer alır: örgütsel olarak yönetilmiş kolektif eylem ve görece olarak öz-örgütlenmeye dayalı bağlantısal eylem. Bir sonraki bölüm bu üçlü tipolojinin detaylarına inecektir. Aynı zamanda bu üç türün bir arada var olmaları, katmanlaşmaları ve türler arasındaki hareketliliğin hikayenin önemli bir kısmı olduğunu iddia edecektir.

Bir kolektif ve bağlantısal eylem ağları tipolojisi

Günümüz çekişmecî politika sahnesinde belirgin bir şekilde varlığını gösteren büyük ölçekli eylem ağlarıyla ilgili üçlü bir tipoloji geliştirmek için bu farklı eylem mantıklarından (ve iki mantık arasındaki gerilimi ortaya çıkaran melez biçimden) faydalanıyoruz. Tiplerden biri öncelikle kolektif eylem mantığı ile tanımlanan aracılı örgütsel ağları temsil eder; bağlantısal eylem mantığı ile tanımlanan diğerleri ise ağlarla ilgili iki mühim çeşitlenmeyi temsil eder. Üç model de etkinlik-merkezli çekişmede (event-centred contention) (yukarıda tartışılan protestolar ve protesto dizileri gibi) büyük ölçekli eylem ağları içerisindeki farklılıkları ve bu ağların dinamiklerini açıklamaya yardımcı olabilir. Aynı zamanda bu ayrımlar protesto etkinliklerinin dışında, kampanyalar gibi insanların gündelik hayatlarının bir parçası olan daha istikrarlı savunuculuk ağları için de geçerli olabilir. Tipoloji farklı dinamikleri anlamaya yardımcı olmak için ayrıntılı olmayan genellemeler olarak tasarlandı. Tiplerden hiçbiri kapsamlı toplumsal hareket modeli değildir. Bu nedenle, tipolojilerin amacı ne toplumsal hareket çalışmalarındaki farklılıkları kuşatmak ne de ayrışmaları çözmek niyetindedir. Amacımız toplumsal hareketlerdeki kolektif eylemlerle ilgili ortak varsayımlardan farklılaşan iki ağlaşmış bağlantısal eylem biçiminin (özellikle de örgütlenişlerini aslen dolayımlanmış ağlara borçlu olan) yükselişinin altını çizmektir.

Şekil 1, iki bağlantısal eylem ağı tipinin genel bir taslağını sunmakta ve bunların örgütsel özelliklerini daha tanıdık kolektif eylem ağlarının örgütsel özellikleri ile karşılaştırmaktadır. Şeklin sağ tarafındaki ideal kolektif eylem tipi, örgütlerin işbirliği ve farklılıkların uzlaştırılmasındaki aracılığına dayanan büyük ölçekli eylem ağlarını tarif etmektedir. G20 Londra Zirvesi protestolarındaki antikapitalist doğrudan eylem gruplarının gösterdiği üzere, bu protestolar, eğer büyüme gibi bir hedefleri varsa farklı eylem çerçevelerini uzlaştırmaya çalışacak daha fazla dışlayıcı kolektif eylem çerçevelerine ihtiyaç duymaktadır. Bunlar, sayısal medya ve sosyal teknolojileri, sorunların kişiselleştirilmiş yorumlarının ve eylemin öz-örgütlenmesini sağlamakdan ziyade, katılım ve koordinasyonu sağlamak ve kitleleri mobilize etmek için kullanabilirler. Bir dizi klasik toplumsal hareket değerlendirmesine (örneğin McAdam 1986) ek olarak, Keck ve Sikkink (1998) tarafından tartışılan pek çok STK ağı da bu kategori içerisinde yer alır (Bennett 2005).

Şekil 1 Bağlantısal ve kolektif eylem ağlarının unsurları

Şeklin tam soluna merkezi bir örgüt ya da ‘liderliğe’ ihtiyaç duymadan kendi kendine örgütlenebilen ve önemli örgütsel araçlar olarak teknolojileri kullanan bağlantısal eylem ağlarını yerleştirdik. Bunların içerisinde bazı formel örgütlenmeler olsa da, bunlar daha çeperde yer alma eğilimindedirler ya da çevrimdışı olduğu kadar çevrimiçi ortamlarda yer alırlar. Güvenilen sosyal ağlar arasında aktarım birimi kolektif eylem çerçevelerinden ziyade kişisel eylem çerçeveleridir. Geleneksel örgütlerin özellikle çeperde tutulduğu ve kolayca benimsenen kişisel eylem çerçevelerinin *Democracia Real Ya!* gibi teknoloji platformları yoluyla çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda yayıldığı *Öfkeliler* hareketinin gevşek eşgüdümü buna bir örnek olarak gösterilebilir.¹⁴

Bu iki uç (kolektif ve bağlantısal eylem ağları) arasında yukarıda bahsi geçen melez örüntü yer almaktadır. Bu ara tip, güçlü gündemler, siyasal etiketler ve kolektif kimlikler öne sürmekten imtina eder, bunun yerine kişiselleştirilmiş eylem temaları çerçevesinde gevşek kamusal ağlar kurmaya dönük teknolojileri kullanan formel örgütsel aktörleri içerir. Bu ara tip, aynı zamanda kaynak mobilizasyonu ve koalisyon inşası için (güçlü etiketler ya da kolektif kimlikler önermeden) daha fazla enformel örgütsel aktörü de içerebilir.¹⁵ *İşgal et* protestoları sırasında Genel Kurulların çoğu düzenli katılımçıları, işbölümü, para ve gıda dağıtımını ve eylem koordinasyonu ile kaynak merkezleri haline geldiler. Aynı zamanda bu protesto noktaları etrafında sarmalanan iletişim ağları protesto ağının etkisinin çoğalmasında katkıda bulundu. Protestoları kuşatan teknoloji ağları ge-

nellikle kurulların yüz yüze iletişim ethosu ile gerilimli ilişkisi olan gevşek katılım bağlarını cesaretlendirdi: bu kurullarda protestocular uzun saatler boyunca sahip oldukları değerler şeması için hayati önemi haiz bağlılık ve eylemliliği sulandırmadan katılımcı sayısını nasıl artıracaklarını tartışıp durdular. Bu nedenle, *işgal et* bir miktar örgütsel gelişim gösterse de bu gelişim kendi öz-örgütlenme kökleri tarafından tanımlandı.

Bu melez modeldeki ağlar bireyleri, üyelik için daha fazla şey vermenin gerekli olduğu ya da üyelerin örgütsel olanaklara eşlik eden kolektif taleplere abone olduğu durumlarda daha az çekerler. Bu eylem ağlarını kullanan örgütlenmeler sıklıkla ismarlama (örneğin ‘mesajımızı gönderin’) ya da diğer (örneğin Twitter) iletişim teknolojilerine başvurlar. Bu örüntü daha önce tartışılan PPF gösterilerinde görülür: aralarında Oxfam, Tearfund, Catholic Relief ve World Wildlife Fund gibi büyük kuruluşların da bulunduğu 160 sivil toplum örgütü kendi örgütsel etiketlerini bir kenara bırakıp daha gevşek sosyal ağlar inşa etmiş ve insanları birbirleri ile etkileşime ve ortak eyleme çağırılmışlardır. Bunu, diğer örgütlerle farklı protesto günleri gibi konular hakkında müzakere ederken bile yapmışlardır (Bennett ve Segerberg 2011).

Bu orta tipte yer alan oluşumlar, Bimber ve diğerlerinin (2005) çıkar örgütlerinde gözlemlediği baskılardan muzdariptir: üyelikte azalma ve takipçilerle daha gevşek ve girişimci ilişkiler geliştirme zorunluluğu. Belirli örgütlerin takipçileriyle sosyal teknolojileri kullanarak gevşek ilişki geliştirme yöntemlerinin ötesinde, pek çok örgüt diğer örgütlerle de paylaşım ve bağlantı amaçlı büyük çevrimiçi ağlar kurmak için gevşek bağlar kurmaktadır. Bu ağların kapsam ve karmaşıklığı Granovetter’in (1973) sosyal ağlarda zayıf bağların gücü hakkındaki gözlemlerinden farklı olsa da, biz bu fikri bağlantısal eylemin öğeleriyle ilişkilendiriyoruz: gevşek örgütsel bağlar, teknoloji kullanımı ve kişisel eylem çerçeveleri. Kişiselleştirilmiş protesto ağlarını hayata geçiren konu temelli savunuculuk örgütlerinin melez örüntülerini gözlemlerken, Birleşik Krallık, Almanya ve İsveç’te protestolar düzenleyen ve kampanyalar yürüten birkaç ekonomik adalet ve çevre ağının izine rastladık (Bennett ve Segerberg yayımlanacak).¹⁶ Her vakada (kuramsal açıdan ilginç çeşitliliklerle birlikte) benzer örgütsel damgaları taşıyan kampanyalara, protestolara ve gündelik konu temelli savunuculuk ağlarına rastladık: (a) bir ağ omurgası benzeri bir şey oluşturmak için gevşek bir şekilde bir araya gelen tanıdık STK’lar ve diğer sivil toplum örgütleri, (b) bu omurganın, çeşitli kamuları tartışmaya açık siyasal meselelere dahil etmek için kullanılması, (c) bunu yaparken de meseleleri ya da mesajları belirli örgütlere mal etmemek ve bireysel katılımcıların kavrayışlarını kontrol etmekten kaçınmak için gösterilen kayda değer bir çaba. Şüphesiz bu örgütler siyasal gündemlerini talep üzerine ortaya koyarlar; fakat konu temelli ağların üyeleri olarak, birey vatandaşa kamusal bir rol yüklerler ve imgeler ve kişisel eylem çerçevelerinin kolayca paylaşımı için sosyal teknolojileri kullanırlar.

Örgütler bu melez modelde davalarını ya da politik gündemlerini kendi isimlerine mal etmekten ısrarla imtina etseler de, bu durum onların zorunlu olarak örgütsel misyonlarından ya da gündemlerinden vazgeçtikleri anlamına gelmez. Bunun yerine, sosyal ağ çağında geniş ve potansiyel olarak WUNC/DBSB sergileyen bazı örgütler, hiyerarşik, belirli hedefe dönük STK’lardan daha gevşek örgütlenmelere kadar çok değişik örgütsel repertuarlar arasında gezinebilmektedirler. Chadwick’in (2007, 2011) de belirttiği üzere örgütsel mezleklik ek çok örgütü katı kategoriler içerisinde yerleştirmenin önünde bir

engel olarak durmaktadır: bu örgütler konu temelli savunuculuk STK'larından siyasal düşünce kuruluşlarına, kampanyalar ve protestolar örgütleyen toplumsal hareket örgütlerine, çok odaklı örgütlere ve bağlantısal eylem için de ağ merkezleri işlevi görmektedir. Bir başka deyişle, zaman, yer ve şekle göre bu örgütler STK, toplumsal hareket örgütleri, uluslararası STK, ulusüstü STK, sivil toplum geliştirme kuruluşları; çıkar savunuculuğu grubu; siyasal ağ oluşturma merkezi vb. şekiller alabilirler. Aslında tipolojimiz içerisindeki farklı mantıkları görebilmenin bir avantajı şudur: bizi katı sınıflandırma şemalarından kurtarır ve farklı protesto ekolojilerindeki farklılaşan eylem türlerini görmemizi ve zaman içerisinde olaylara ve fırsatlara verilen farklı tepkileri tespit etmemizi sağlar.

Elbette ki gerçek dünya bu üçlü modelden çok daha karmaşıktır. Bazı durumlarda öyle oluşumlara rastlarız ki bu üç model aynı eylem uzamında yan yana var olabilir. G20 Londra protestoları örgütsel destekli ve daha geleneksel kolektif eylemin farklı günlerde birbirinden temiz bir şekilde ayırt edilebildiği ender örneklerden biriydi. Daha sıklıkla gerçekleşen ise farklı biçimlerin katmanlaşması ve üst üste binmesidir –ki bu eylemlerde, 15 Ekim 2011 Roma'yı işgal et eylemlerinde ya da *işgal et* eylemleri sırasında ABD'de polisle göstericiler arasında yaşanan çatışmalarda görüldüğü üzere bazen şiddet de barışçıl eylemlerin düzenini bozabilmektedir. Diğer eylem döngülerinde ise bir hareketin bir modelden diğerine değişimini görmek mümkündür. Enformel örgütsel kaynakların ve iletişim uzamlarının bağlantılandığı ve paylaşıldığı (örn. retweet) görece dağınık ağlarda enformel bir *örgütsel kaynak arayışı* örüntüsüne rastladık. Bu oluşumlarda, ortaya çıkan siyasal kaygılar ve hedefler mevcut örgütler ya da onların hazır siyasal gündemleri tarafından belirlenmemektedir. Bu örüntü Kopenhag'daki 15'inci BM iklim zirvesinde ortaya çıkan kendi kendine örgütlenen Twitter ağında kendini gösterdi. Bu farklı örgütsel biçimlerin ortaya çıkışı, mobilizasyonların hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı ya da farklı düzeyde WUNC/DBSB sergileyip sergileyemedikleri ile ilgili son derece merak uyandırıcı soruların sorulmasına vesile olur.

Kişiselleştirilmiş eylem ağlarının yolu çeşitli biçimlerde Toplumsal Hareket Örgütleri, çıkar örgütleri ve marka bilincine sahip STK'lar gibi daha geleneksel kolektif eylem ağları ile kesişir (bu süreçte kimi zaman tekil örgütler dönüşüm geçirir). Sonuç olarak, bu ağların kendi içlerinde örgütsel biçimler olduklarını iddia etsek de, formel örgütler gibi davranmadıkları için bunları kavramak ve çözümlmek genellikle daha zordur. Formel örgütlerin çoğu merkezidir (örn. fiziksel bir alanda konuşlanmıştır), hiyerarşiktir, misyon ve bölgeye bağlıdır ve görece bilinen ve sayılabilir üyelik sistemi tarafından tanımlanmıştır (siyasi partilerde ise bilinen ve ulaşılabilir bir demografi ile). Bunun aksine, günümüz konu ve mesele odaklı ağların çoğu gayri-merkezidir (çok sayıda örgüt ve siber aktivistten oluşur); dağınıktır ya da bu merkez çokluğu sebebiyle örgütsel olarak yataylaşmıştır; coğrafya ve mesele sınırlarını aşması babında görece hudutsuzdur; fırsatların durumuna göre ağa girmenin ya da ağdan çıkmanın kolay olması açısından da dinamiktir (Bennett 2003, 2005). Bağlantısal eylemin farklı nüfusları angaje edip edemeyeceği sorusu önümüzdeki en analitik meydan okumanın bir parçasını oluşturmaktadır.

Toplumsal hareket örgütlenmesini konu alan çok sayıda kuramsal çalışmanın varlığına karşın kendi kendini örgütleyen oluşumlar ve bağlantısal eylem ağları ile ilgili yeterli çalışmanın olduğu söylenemez. Her ne kadar bu eylem biçimi ile ilgili ufuk açıcı

çalışmalar olsa da (bkz. Castells 2000; Rheingold 2002), temel kaygımız, bu eylem türünün örgütsel mantığının ve altında yatan dinamiklerin yeterince ortaya konmadığıdır. Bu ağların nasıl işlediğini ve çekişmecî siyasette git gide daha fazla öne çıkışını anlamamıza yarayacak bir çerçeveye ihtiyacımız var.

Sonuç

Ağ Tabanlı Sayısal Eylem (ASE) geç modern demokrasilerde öncelikli olarak gençlerin partilerden, geniş kapsamlı reform hareketlerinden ve ideolojilerden uzaklaştığı tarihsel bir dönüşüm uğraşında ortaya çıkmaktadır. Bireyler örgütlü siyasetle artık daha farklı ilişkilenebilmektedir ve çok sayıda örgüt insanlara daha farklı şekilde ulaşmaları gerektiğinin farkına varmıştır: kamularla artık üyeler olarak değil katılımcılar olarak ilişki kurmaya ve bu katılımcılara da kendilerini ifade kanalları sunmaya başlamışlardır. Bu durum katılımcılar için nasıl bir katkıda bulunacakları konusunda daha fazla seçme şansı anlamına gelmektedir. Katılımcılara kişisel ağlar, içerik üretimi ve teknoloji becerilerini içeren mikro-örgütsel kaynaklar sunulur. Dışlayıcı kolektif aidiyetlere ve güçlü bağlara sahip ağlara dayanan kolektif eylem, bu siyasal manzarada hala rol almaya devam etmektedir ama bu eylem tipine sayısal medyanın asli örgütsel unsur haline geldiği kişiselleştirilmiş eylem oluşumları eşlik etmekte, serpiştirilmekte ve hatta kimi zaman bu yeni mantık diğerini gölgede bırakabilmektedir. Sonuç olarak ortaya çıkan bazı ASE ağları şaşırtıcı derecede çevik olabilmekte ve farklı koşullar, meseleler ve ölçekler nezdinde heyecan verici bir esneklik sergileyebilmektedir.

Bazı eleştirilenler bu ağlara katılımı kuru gürültü olarak adlandırıp ellerinin tersiyle itmeyi son derece cezbedici bulurlar. Bu tutum, özellikle sayısal medyanın demokratik ve katılımcı gücüne yapılan coşkulu övgülere karşı bir tepkidir. Sayısal medyanın gücünü ister abartın ister eleştirin, abartının hiç kimseye faydası yoktur. Bağlantısal ve kolektif eylemin demokratik potansiyelini ve etkililiğini anlayabilmek için çok dikkatli çözümlenmelere ihtiyacımız vardır. Aynı zamanda ağ tabanlı sayısal eylem basitçe klavye başı aktivizmden ya da sosyal ağ oluşturmaya basitçe çeşitli ticari şirketlere delege etmekten çok daha fazla şeyi içermektedir.¹⁷ Bizim buradaki iddiamız, bu türden eylem ve çekişmenin tam anlamıyla anlaşılabilirliği için basitçe eldeki kolektif toplumsal hareket şemalarını revize etmemizin yetersiz olduğu. Bağlantısal eylemin kendine has bir mantığı ve kendi dinamikleri vardır. Bu yüzden de kendi koşullarında çözümlenmeyi hak eder.

Bağlantısal eylemin temel taşı kurucu bir öge olan ‘paylaşım’dır: eylemlerin ve içeriklerin geniş çaplı bir şekilde sosyal ağlar boyunca yayılmasına sebep olan kişiselleştirmeler. İletişim teknolojileri ağ yapılarının bu ağlar boyunca büyümesini ve istikrara kavuşmasını mümkün kılar. Paylaşımın asli ve kurucu bir rol biçen teknolojik unsurlar, toplumsal eylemin temel sorunlarından biri olan beşerliliği ve bu sorunla ilgili dinamikleri (en aşık olanı, kaynak-zengin örgütlerin merkeziliği) bir kenara iter. Bunun yerine bağlantısal eylem rekombinan ağların eylem dinamiklerini odağa yerleştirir. Bu durumda ağlar ve iletişim basitçe bir şeylerin önkoşulu ya da bilgi paylaşımı olmanın ötesine geçer. Bu ağlarda gözlemlediğimiz şey iletişim teknolojilerinin örgütlenme sürecindeki yeri ve katkısının kolektif eylemde (ve kolektif eylemde kaynaklar, ağlar ve kolektif

kimliğin rolü) olduğundan farklı olmasıdır. Bu farklı yapılanışa biz bağlantısal eylem mantığı adını veriyoruz.

Bağlantısal eylem oluşumlarını incelemek için yollar geliştirmek bu tür eylemliliklerin etkili ve sürdürülebilir olup olmadığına dair sürekli olarak karşılaştığımız sorulara (Tilly 2004; Gladwell 2010; Morozov 2011) daha sağlam temelli yanıtlar vermemize yardımcı olacaktır. Siyasal eylemin hatları değişiyor olsa dahi bağlantısal eylemin sürdürülebilirliği ve etkililiği ile ilgili anlamlı düşünme şekilleri geliştirmeyi başarmak zorundayız. Bu, bağlantısal eylemin farklı bağlamlar ve koşullarda nasıl ortaya çıktığı ve işlediği üzerine sistematik bir bilgi geliştirmek için şarttır.

Dünya çapındaki finansal kriz ile yayılan G20 protesto dizileri, farklı siyasal bağlamlarda sergilenen farklı örgütsel stratejilerin çok çeşitli sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Pittsburgh ve Toronto'daki 2009 ve 2010 G20 zirvelerindeki protestolar Londra'da PPF pankartı altında düzenlenen protestolarla karşılaştırıldığında çok daha fazla kaotikti ve çok daha az WUNC/DBSB sergilemekteydi. Polis tacizleri ve örgütsel koordinasyon zayıflığı tarafından sekteye uğrayan Pittsburgh protestoları basında çok az yankı bulan ve hatta gece geç saatlerde yayınlanan komedi programlarına malzeme olan bir mesaj kakofonisine sahne oldu. *The Daily Show* Pittsburgh'e bir muhabir yolladı ve programda şu başlıklar sunuldu: küreselleşme ve kapitalizm karşıtı daha tahmin edilebilir eleştirilerin yanı sıra, Özgür Tibet simbal bandosu, Filistinli barış savunucuları, Darfur soykırımını lanetleyen pankartlar, haşhaş ve marihuana farkındalık sloganları ve et endüstrisi eleştirisi. Protestocularardan biri elinde 'Her şeyi protesto ediyorum' yazan bir pankart taşıyordu ve Batman kostümü giymiş bir başkası ise son Batman filminde rolü Christian Bale'in almasına içerlediğini haykırıyordu. Bunlardan hareketle muhabir protestoların belirli bir birlikten yoksun olduğu sonucuna vardı ve mikrofonu, sorunu halledebileceğini düşündüğü bazı insanla yöneltti: Çay Partisi üyelerine. *The Daily Show*'un düzenlediği Çay Partisi panelinin katılımcıları arasında üzerinde Amerikan bayrağı ve tahta bir haç işli siyah bir Smith&Wesson tabancası taşıyan bir kadın da vardı. Pittsburgh protestocularının nerede yanlış yaptıkları sorulduğunda hepsi bir ağızdan bir mesaj problemi olduğunun altını çizdi. Bir tanesi 'Hala mesajlarının ne olduğunu bilmiyorum' derken bir diğeri 'Mesajında ısrarcı ol ve söylediğin şeye inan' şeklinde onu doğruluyordu. *The Daily Show* haberi aniden Darth Vader kostümlü bir grup çevik kuvvet polisinin protestocularla karşı karşıya geldiği görüntüyle kesildi –muhabire göre 'Pittsburgh'te konuşulmaya değer anlaşılabilir tek konu buydu' (*Daily Show* 2009). Şaka bir yana, bu örnek, ekonomik ve çevresel mesajların basında olumlu bir şekilde sunulduğu Londra PPF protestoları ile tam bir zıtlık içerisindedir (Bennett ve Segerberg 2011).

Önümüzdeki meydan okuma ASE'nin ne zaman kaotik ve kısır olduğu ve ne zaman üst düzeyde odaklanmış ve bağlantı kurmuş olduğunu anlayabilmek. Araştırmalarımız siyasal ağlardaki farklı kapasitelerin iki şeye bağlı olduğunu göstermiştir: (a) örgütsel destekli ASE'de, ağ, iletişim linkleri paylaşan ve kişisel katılımı fazlasıyla destekleyen istikrarlı bir örgüt çekirdeğine sahiptir; (b) kendiliğinden örgütlenen ASE'de ise sayısal ağlar sayıca çok fazla ve yoğunur, ve bireysel ağlarla birliktelik içindedir –bu da kişisel olarak albenili eylem çerçevelerinin viral bir şekilde aktarımına olanak verir.

Bağlantısal eyleme odaklanmak ne tüm çekişmecî siyaseti açıklamaya yeter ne de

toplumsal hareketlerin çözümlenmesinde hala yararlı bir çerçeve sunan klasik kolektif eylem modelinin hepten terkedilmesi anlamına gelir. Fakat günümüz çekişmeci siyasetine kendi imzasını atan mühim bir eylem biçimini anlamamızı sağlar. Ağırlıklı olarak klasik kolektif eylem dinamiklerine odaklanan bir model, Arap Baharı, *Öfkeliler*, *işgal et* gösterileri ya da iklim değişikliği protestolarını kavramakta güçlük çeker. Bağlantısız eylemle ilgili daha iyi bir anlayış bu boşluklardan bazılarını doldurmayı vadeder. Sayısal çağda öne çıkan bazı kamu angajmanları üzerine eleştirel bir perspektif geliştirmek açısından böyle bir kavrayış elzemdir.

Teşekkür

Bu makaleye kaynaklık eden araştırma İsveç Araştırma Konseyi Dnr:421-2010-2303 kodlu desteği ile yapılmıştır. 2011 yılındaki ECPR Konferansı ve 'İnternet Çağının On Yılı' başlıklı iCS/OII Sempozyumundaki yorumlardan faydalanılmıştır. Yazarlar özellikle Bruce Bimber, Bob Boynton, Andrew Chadwick, Nils Gustafsson, Rasmus Kleis Nielsen, Anette Schnabel, Sidney Tarrow ve anonim hakemlere mükemmel yorumları için müteşekkirdir.

Notlar:

- 1 Aynı anda diğer Avrupa şehirlerinde de binlerce göstericinin Berlin, Frankfurt, Viyana, Paris ve Roma sokaklarını doldurduğu gösteriler düzenlendi.
- 2 ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden anlaşılır bir biçimde mutsuz olan vatandaşlardan sabırlı olmalarını istedi ve liderlerin çözüm üzerinde çalıştığını söyledi. Dönemin İngiliz Başbakanı Gordon Brown ise 'G20'de yapmak istediklerimiz protestocuların bugün sorduğu sorulara bir yanıt niteliğindedir' dedi (Vincour ve Barkin 2009).
- 3 <http://www.democraciarealya.es/>
- 4 İspanyol medyasının aşırı ilgisinin ötesinde *Öfkeliler* hareketinin hikâyesi dünyanın ilgisini çekti. BBC Dünya Haberleri iki ay içerisinde konuyla ilgili en az sekiz hikâye yayımladı. Bunların arasında bir grubun İspanya'nın bir ucundan Madrid'e yürüyüşünü konu alan ve pek çok protestocuya kendini ifade etme olanağı tanıyan bir program da vardı.
- 5 Örneğin ABD'deki *işgal et* protestoları üzerine araştırmalarımız bize medyanın Amerika'daki ekonomik eşitsizlik konusundaki artan ilgisinin *işgal et* haberlerini vermeleriyle ilgili olduğunu gösterdi. Her ne kadar siyasal elit yeni keşfettiği eşitsizlik konusunda işgalcilerin hakkını teslim etmekten kaçınsa da, kamuoyu ve medya ikliminin uzun zamandır hasıraltı edilen bu konuyu ele almaya müsait olduğunu fark etmiş görünüyorlardı.
- 6 Londra eylemlerinden iki yıl sonra Google'da 'İnsanlara öncelik ver g20' şeklinde bir arama yaptığınızda 1,5 milyon sonuç alırsınız. Bunların çoğu protesto olayları ve meseleleri üzerinedir.
- 7 Fakat şunu not etmemiz gerekir: insanların tarihsel ya da dramatik karakterlerin kılığına girdiği karnivalesk ve teatral ifadeler stratejik olarak kişisellikten arınmış ifade şekillerine neden olabilir. Bu yorum için Stefania Milan'a müteşekkirimiz.
- 8 Biz burada tüm çağdaş kolektif eylem çözümlerinin kaynak mobilizasyonu açıklamalarına dayandığımızı iddia etmiyoruz (her ne kadar bazıları öyle olsa da). Bizim iddiamız, kaynakla ilgili varsayımlar ister ön planda isterse arka planda olsun, çok sayıda kolektif eylem açıklamasının formel örgütlerin ya da katılımcılar arasında ortak bağlar oluşturan kolektif kimliklerin merkeziliğinden hareket etmesidir. Bağlantısız eylemin örgütlenişi düşünüldüğünde bu unsurların marjinal olduğu görülür.
- 9 Her ne kadar geç modern, endüstri sonrası demokrasilere odaklanıyor olsak da geliştirmeye çalıştığımız kuramsal pozisyon Arap Baharı gibi (otoriter yönetimlerin, tasdik edilmiş sivil toplum örgüt-

- leri dışında kalan ve bir şekilde cep telefonu gibi iletişim teknolojilerine erişimi olan bireyselleşmiş nüfusların doğuşuna neden olabildiği) uğrakları açıklamada da kullanılabilir.
- 10 Routledge ve Cumbers (2009) küresel adalet ağlarındaki örgütsel mantık için keşfedici araçlar olarak ele aldıkları dikey ve yatay modelleri tartıştıkları çalışmalarında benzer bir noktayı vurguluyorlar (krş. Robinson ve Tormey 2005; Juris 2008).
 - 11 Bu paylaşımın hem Facebook gibi güveniler arkadaş ağlarında hem de YouTube, Twitter ve bloglar gibi daha kamusal, yabancılarla etkileşime geçilen alanlarda gerçekleştiğinin vurgulayan Bob Boynton'a teşekkür ederiz. Bu farklı medya ağlarının dinamiklerini ve aralarındaki karşılıklı ilişkiyi anlamak ve kesişimlerini görmek önemli bir araştırma gündemidir.
 - 12 Ağları haritalandırmak ve bu ağlar boyunca eylem ve bilgi akışını sağlayan sayısal medyanın envanterini çıkarmak için yöntemler geliştirdik. Ağların nasıl inşa edildiğini göstermek kuramsallaştırması güç olan eylem düzeyleri arasında hareket etmemizi kolaylaştırır. Ağ teknolojileri bireyler, örgütler ve ağlar üzerine daha geniş bir çerçeveden düşünme fırsatını verir. Bu yaklaşım, genelde bireyler ve örgütler ya da örgütler arasındaki ilişkileri inceleyen klasik kolektif eylem modellerinin başlangıç noktalarını yeniden gözden geçirir. Biz buna, rollerin bireysel aktörler ve örgütler arasında paylaştırıldığı akışkan eylem ağlarının oluşumunu mümkün kılan teknolojileri de dâhil ediyoruz (Bennett vd. 2011).
 - 13 <http://www.15october.net> (erişim tarihi 19 Ekim 2011).
 - 14 Bu ağların çoğunda çokça yüz yüze örgütlenme faaliyetinin olduğunu ve günlük gündemlerin ve kararların önemli oranda çevrimdışı oluşturulduğunu not etmekte fayda vardır. Lakin bağlantısallık ve eylem akış koordinasyonu önemli oranda çevrimdışıdır.
 - 15 Makale hakemine bu noktayı vurguladığı için müteşekkirimiz.
 - 16 Görgül araştırmalarımız yerel, ulusal ve ulus aşırı erişimi olan iki tür ağa odaklandı: daha adil kuzey-güney ticaret normlarını (*adil ticaret*) hâkim kilmaya çalışan ağlar ve çevreyi ve insanları küresel ısınmanın (*iklim değişikliği*) olumsuz etkilerinden korumayı hedefleyen ağlar. Bu ağlar etkileyici bir kolektif eylem düzeyi ve yurttaş katılımı sergilerler ve yakın gelecekte de etkin olacak gibi görünmektedirler. Yerel, ulusal ve ulus aşırı alanlarda ortak kampanyalarla yolları sıklıkla kesişir. Aynı zamanda bu ağlar, yurttaşların mobilizasyonunda sayısal teknolojilerinin ve farklı eylem çerçevelerinin kullanımlarını incelemek açısından da verimli olaylardır.
 - 17 Teknoloji yansız değildir. Hangi kolektivitelerin hangi derecede hangi ticari teknoloji platformlarına (Flickr, Facebook, Twitter ya da YouTube gibi) ne derece bağımlı olduklarını ve hangilerini benimsediklerini anlamak son derece önemlidir. Şimdilik, en azından bazı teknolojiler ve bu teknolojilerin ağ oluşturma yeteneklerinin aktivistler tarafından siyasal ağ oluşturma ve eylem örgütleme amacıyla tasarlandığını not etmek yeterli olacaktır (Calderaro 2011).

Kaynaklar

- Anduiza, E., Cristancho, C. ve Sabucedo, J. (2011). The political protest of the outraged in Spain: what's new?. Unpublished manuscript, used with permission.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*, Polity, Cambridge.
- Beck, U. ve Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, SAGE, London.
- Benford, R. D. ve Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: an overview and an assessment, *Annual Review of Sociology*, vol. 26, ss. 611–639.
- Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*, Yale University Press, New Haven.
- Bennett, W. L. (1998). The uncivic culture: communication, identity, and the rise of lifestyle politics, Ithiel de Sola Pool Lecture, American Political Science Association, published içinde *P.S.: Political Science and Politics*, vol. 31 (December), ss. 41–61.
- Bennett, W. L. (2003). Communicating global activism: strengths and vulnerabilities of networked politics, *Information, Communication & Society*, vol. 6, no. 2, ss.

143–168.

- Bennett, W. L. (2005). Social movements beyond borders: organization, communication, and political capacity in two eras of transnational activism, içinde (Der.) D. della Porta ve S. Tarrow, *Transnational Protest and Global Activism*, ss.203-226, Rowman & Littlefield, Boulder, CO.
- Bennett, W. L. ve Segerberg, A. (2011). Digitalmedia and the personalization of collective action: social technology and the organization of protests against the global economic crisis, *Information, Communication & Society*, vol. 14, ss. 770–799.
- Bennett, W. L. ve Segerberg, A. (Yayınlanacak) *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics*, Cambridge University Press, New York.
- Bennett, W. L., Lang, S. ve Segerberg, A. (2011). Digital media and the organization of transnational advocacy: legitimacy and public engagement in national and EU issue networks, paper presented at International Studies Association Conference, Montreal, Canada, 16–19 March 2011.
- Bimber, B. ve Davis, R. (2003). *Campaigning Online: The Internet in U.S. Elections*, Oxford University Press, New York.
- Bimber, B., Flanagin, A. ve Stohl, C. (2005). Reconceptualizing collective action in the contemporary media environment, *Communication Theory*, vol. 15, ss. 389–413.
- Bimber, B., Stohl, C. ve Flanagin, A. (2009). Technological change and the shifting nature of political organization, içinde (Der.) A. Chadwick ve P. Howard, *Routledge Handbook of Internet Politics*, ss.72-85, Routledge, London.
- Bimber, B., Flanagin, A. ve Stohl, C. (2012). *Collective Action in Organizations: Interaction and Engagement and Engagement in an Era of Technological Change*, Cambridge University Press, New York.
- Calderaro, A. (2011). New political struggles in the network society: the case of free and open source software (FOSS) Movement, paper presented at ECPR General Conference, Reykjavik, 25–27 August 2011.
- Castells, M. (2000). *The Network Society*, 2.Baskı, Blackwell, Oxford.
- Chadwick, A. (2007). Digital network repertoires and organizational hybridity, *Political Communication*, vol. 24, no. 3, ss. 283–301.
- Chadwick, A. (2011). The hybrid media system, paper presented at ECPR General Conference, Reykjavik, Iceland, 25–27 August 2011.
- Chesters, G. ve Welsh, I. (2006). *Complexity and Social Movements: Multitudes at the End of Chaos*, Routledge, London.
- Daily Show (2009). Tea partiers advise G20 protesters, *Daily Show*, 1 October, [Online] Available at: <http://www.thedailyshow.com/watch/thu-october-1-2009/tea-partiers-advise-g20-protesters> (6 October 2010).
- Dawkins, R. (1989). *The Selfish Gene*, Oxford University Press, Oxford.
- Diani, M. (2011). *The Cement of Civil Society: Civic Networks in Local Settings*, Barcelona, unpublished manuscript.
- Earl, J. ve Kimport, K. (2011). *Digitally Enabled Social Change: Online and Offline Activism in the Age of the Internet*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Foot, K. ve Schneider, S. (2006). *Web Campaigning*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford University Press, Stanford.

- Gitlin, T. (1980). *The Whole World Is Watching: Mass Media in the Making & Unmaking of the New Left*, University of California Press, Berkeley.
- Gladwell, M. (2010). Small change: why the revolution will not be tweeted, *The New Yorker*, 4 October.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties, *American Journal of Sociology*, vol. 78, ss. 1360-1380.
- Howard, P. ve Hussain, M. (2011). The role of digital media, *Journal of Democracy*, vol. 22, no. 3, ss. 35-48.
- Hunt, S., Benford, R. D. ve Snow, D. A. (1994). Identity fields: framing processes and the social construction of movement identities, içinde (Der.) E. Laranã, H. Johnston & J. R. Gusfield, *New Social Movements: From Ideology to Identity*, ss.185-208, Temple University Press, Philadelphia.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Post-Modernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton University Press, Princeton.
- Juris, J. (2008). *Networking Futures: The Movements against Corporate Globalization*, Duke University Press, Durham, NC.
- Keck, M. ve Sikkink, K. (1998). *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*, Cornell University Press, Ithaca, NY.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, Oxford.
- Livingston, S. ve Asmolov, G. (2010). Networks and the future of foreign affairs reporting, *Journalism Studies*, vol. 11, no. 5, ss. 745-760.
- Lupia, A. ve Sin, G. (2003). Which public goods are endangered? How evolving communication technologies affect "The Logic of Collective Action", *Public Choice*, vol. 117, ss. 315-331.
- McAdam, D. (1986). Recruitment to high-risk activism: The case of freedom summer, *American Journal of Sociology*, vol. 92, ss. 64-90.
- McAdam, D., McCarthy, J. D. ve Zald, M. N. (Der.) (1996). Introduction: opportunities, mobilizing structures, and framing processes – toward a synthetic, comparative perspective on social movements, içinde *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*, Cambridge University Press, New York.
- McAdam, D., Tarrow, S. ve Tilly, C. (2001). *Dynamics of Contention*, Cambridge University Press, New York.
- McCarthy, J. D. ve Zald, M. N. (1973). *The Trend of Social Movements in America: Professionalization and Resource Mobilization*, General Learning Press, Morristown, NJ.
- McCarthy, J. D. ve Zald, M. N. (1977). Resource mobilization and social movements: a partial theory', *American Journal of Sociology*, vol. 82, no. 6, ss. 1212-1241.
- McDonald, K. (2002). From solidarity to fluidarity: social movements beyond "collective identity" – the case of globalization conflicts, *Social Movement Studies*, vol. 1, no. 2, ss. 109-128.
- Melucci, A. (1996). *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Micheletti, M. (2003). *Political Virtue and Shopping*, Palgrave, New York.

- Morozov, E. (2011). *The Net Delusion: How Not to Liberate the World*, Allen Lane, London.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Polletta, F. (2002). *Freedom Is an Endless Meeting. Democracy in American Social Movements*, University of Chicago Press, Chicago.
- della Porta, D. (2005). Multiple belongings, flexible identities and the construction of “another politics”: between the European social forum and the local social fora, içinde (Der.) D. della Porta ve S. Tarrow, *Transnational Protest and Global Activism*, ss.175-202, Rowman & Littlefield, Boulder, CO.
- della Porta, D. ve Diani, M. (2006). *Social Movements: An Introduction*, 2.baskı, Blackwell, Malden, MA.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York.
- Put People First (2009). [Online] Available at: <http://www.putpeoplefirst.org.uk/> (6 July 2011).
- Rheingold, H. (2002). *Smart Mobs: The Next Social Revolution*, Perseus Pub., Cambridge, MA.
- Robinson, A. ve Tormey, S. (2005). Horizontals, Verticals and the Conflicting Logics of Transformative Politics, içinde (Der.) C. el-Ojeili ve P. Hayden, *Confronting Globalization*, ss. 208-226, Palgrave, London.
- Routledge, P. ve Cumbers, A. (2009). *Global Justice Networks: Geographies of Transnational Solidarity*, Manchester University Press, Manchester, UK.
- rtve (2011), Mas de seis millones de Espanoles han participado en el movimiento 15M, 6 August, [Online] Available at: <http://www.rtve.es/noticias/20110806/mas-seis-millones-espanoles-han-participado-movimiento-15m/452598.shtml> (18 September 2011).
- Seegerberg, A. ve Bennett, W. L. (2011). Social media and the organization of collective action: using Twitter to explore the ecologies of two climate change protests, *The Communication Review*, vol. 14, no. 3, ss. 197–215.
- Shiftman, L. (2013). *Memes In Digital Culture*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Snow, D. A. ve Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance, and participant mobilization, *International Social Movement Research*, vol. 1, ss. 197–217.
- Snow, D. A., Rochford, B.Jr., Worden, S. K. ve Benford, R. D. (1986). Frame alignment processes, micromobilization, and movement participation, *American Sociological Review*, vol. 51, ss. 464–481.
- Tarrow, S. (2011). *Power in Movement: Social Movements in Contentious Politics*, 3.baskı. Cambridge University Press, New York.
- Tilly, C. (2004). *Social Movements, 1768–2004*, Paradigm, Boulder, CO.
- Tilly, C. (2006). WUNC, içinde (Der.) J. T. Schnapp ve M. Tiews, *Crowds*, ss.289-306, Stanford University Press, Stanford.
- Vinocur, N. ve Barkin, N. (2009). G20 marches begin week of protests in Europe, *Reuters*. 28 March, [Online] Available at: <http://www.reuters.com/article/2009/03/28/us-g20-britain-march idUSTRE52R0TP20090328> (9 July 2011).
- Weller, B. (2010). G20 protests in Seoul, *Demotix*, [Online] Available at: <http://www.demotix.com/photo/504262/g20-protests-seoul> (9 July 2011).

Özet

Bağlantısal Eylemin Mantığı: Sayısal Medya ve Çekişmeci Siyasetin Kişiselleştirilmesi

Arap Baharı ve İspanya'daki öfkeli hareketinden ve Wall Street İşgal eylemlerine (ve ötesine) büyük çaplı ve aralıksız süregelen protestolarda, sayısal medya basitçe mesaj alışverişinin çok ötesine geçen şekillerde kullanılmaktadır. Bu eylem oluşumlarının bazıları, formal tuğla ve harç (brick and mortar) kuruluşlara görece küçük roller biçmektedir. Diğerleri, kişiselleştirilmiş kamusal katılımı mümkün kılan teknolojileri kullanan, diğer kuruluşlarla melez ilişkilere sahip, iyice kurumsallaşmış savunucu kuruluşları içermektedir. Her ikisi de, genelde toplumsal hareketler ve savunuculuk ile ilişkilendirilen, örgütsel olarak yönetilen, daha bilindik eylem biçimlerinden farklılaşır. Bu makale, iletişimin, örgütsel yapının önde gelen parçası olduğu durumlarda ortaya çıkan örgütsel dinamikleri incelemektedir. Makale, büyük ölçekli eylem ağlarındaki çeşitlenmeyi anlayabilmek için süreçte rol oynayan iki mantık arasında bir ayrımı gitmek gerektiğini iddia eder: Yüksek düzey örgütsel kaynak ve kolektif kimlik inşası ile ilişkilendirilen, iyi bilinen kolektif eylem mantığı ve medya ağlarındaki kişiselleştirilmiş içerik paylaşımına dayanan, daha az bilinen bağlantısal eylem mantığı. Birincisinde sayısal medyanın devreye girmesi eylemin esas dinamiklerini değiştirmezken, ikincisinde değiştirir. Makale, bu ayrımlardan hareketle günümüz çekişmeci siyasetinde öne çıkan üç büyük ölçekli eylem ağı ideal tipi üzerinde duracaktır.

Anahtar Sözcükler: kolektif eylem; çekişmeci siyaset; sayısal medya